

Estat actual de la normativa catalogràfica. Primera part: l'escenari internacional

[\[Versión castellana\]](#)

ASSUMPCIÓ ESTIVILL RIUS

Professora de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona
estivill@ub.edu

Opcions

 [Imprimir](#) [Recomanar](#) [Citació](#) [Estadístiques](#) [Metadades](#)

Resum [\[Abstract\]](#) [\[Resumen\]](#)

Objectiu: Analitzar la situació actual de la normativa internacional de catalogació en els darrers anys per tal de determinar els motius que han provocat els canvis, els models i principis en què es fonamenten i les repercussions que poden tenir a curt o mitjà terminis en les eines de catalogació i també en els catàlegs.

Metodologia: Anàlisi de contingut dels models FRBR, FRAD i FRSAR, dels Principis internacionals de catalogació, i de la reestructuració i actualització de la normativa ISBD.

Resultats: Els motius que van iniciar la revisió i renovació de la normativa van ser bàsicament l'evolució de les tecnologies, el desenvolupament de noves formes de publicació i distribució electrònica i, també la necessitat d'abaratir els costos dels processos. Pel que fa a les tecnologies, s'anticipa que l'aplicació dels models FRBR, FRAD i FRSAR aportarà una flexibilitat als registres bibliogràfics i d'autoritats que els farà més adaptables a les tecnologies web. Respecte al desenvolupament de nous formats i de noves formes de publicació relacionades amb l'entorn digital i Internet, els documents de l'IFLA no el tracten explícitament. Finalment, i pel que fa a la qüestió econòmica, la possibilitat d'abaratir costos amb l'aplicació de la normativa que es derivarà dels models i principis és més aviat migrada. S'acompanya d'una revisió bibliogràfica a l'entorn dels models i la normativa analitzats.

1 Introducció

Els objectius que Cutter va dissenyar per al catàleg han guiat l'elaboració d'aquestes eines en els països de l'àmbit angloamericà, i en molts d'altres, durant més d'un segle i, de fet, encara estan vigents. La petjada deixada per l'autor és, doncs, notòria, i no hi ha manual, article o informe que abordi els principis de l'organització de la informació o del control bibliogràfic que no reproduïxi els seus objectius o els dediqui unes línies. Tanmateix, Cutter no va ser tan premonitori en les seves percepcions quan, arran de la posada en marxa del Card Cataloging Service de la Library of Congress (LC), feia la declaració següent: "... I can not help thinking that the golden age of cataloging is over, and that the difficulties and discussions which have furnished an innocent pleasure to so many will interest them no more. Another lost art." (Cutter, 1904, p. 5).

La LC va posar en marxa el servei de distribució de fitxes el 1901, i immediatament hi va haver biblioteques que van començar a adquirir aquells productes per alimentar els seus catàlegs. A partir de 1968, les biblioteques nord-americanes es van poder subscriure al MARC Distribution Service de la LC, i poc després van començar a participar en els grans serveis bibliogràfics, com ara OCLC, RLIN, WLN o UTLAS, per beneficiar-se de la catalogació compartida i de la catalogació per còpia. Però la disponibilitat de registres bibliogràfics normalitzats mai no ha aturat aquells petits plaers innocents al voltant de la discussió, la controvèrsia i la crítica dels diversos aspectes de la catalogació —una tasca que és central en l'organització de les col·leccions bibliotecàries i en la prestació de serveis

a l'usuari—, els principis en què es basa, les regles que la guien i l'aplicació, l'organització del treball catalogràfic, el cost que suposa per a les organitzacions (i també els beneficis que n'obtenen), etc. A dia d'avui, la polèmica és més viva que mai o, com a mínim, tan apassionada com sempre.¹

El rebombori actual es fa palès sobretot al voltant del desenvolupament d'*RDA: resource description and access*, el conjunt de directrius i instruccions que, una vegada aprovat, ha de substituir la darrera revisió de les *Anglo-American cataloguing rules* (publicada el 2002 i amb actualitzacions fins al 2005). Però té també un vessant internacional —més discret— que té una influència directa en el desenvolupament d'*RDA*. Tot plegat fa gairebé vint anys que va començar; si s'hagués de posar una data al punt de partida de molts dels canvis d'enfocament de què som testimonis actualment, se situaria a l'estiu de 1990, quan va tenir lloc a Estocolm el Seminar on Bibliographic Records, organitzat per la Division of Bibliographic Control i l'UBCIM Programme de la International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).

Un estudi de 1988 dut a terme per l'International MARC Network Committee de la Conference of National Libraries havia posat sobre la taula una sèrie de resultats preocupants per al futur del control bibliogràfic: l'evidència que aquest control per part de les biblioteques nacionals era molt parcial i es limitava, en la majoria dels casos, a materials impresos i de distribució comercial; una tendència a rebaixar els estàndards de catalogació, provocada pels costos del procés i la necessitat d'un control sense retards, que feia perillar l'ús dels registres bibliogràfics per altres parts interessades, i la convicció que les biblioteques nacionals havien de cooperar amb altres agents per crear registres bibliogràfics de qualitat, efectius quant a cost, i puntuals. En aquest context, el seminari d'Estocolm es convocava amb l'objectiu principal d'examinar "the purpose and nature of bibliographic records and the range of needs that they can realistically be expected to meet and to consider alternative ways of meeting those needs in a cost-effective and co-operative manner" (Seminar on Bibliographic Records, 1990, p. 2). Per les repercussions considerables que ha tingut en l'escena catalogràfica actual, de les resolucions acordades en el seminari, en destaca sobretot la següent: "Resolution 2a, That a study be commissioned to define the functional requirements for bibliographic records in relation to the variety of user needs and the variety of media" (p. 145).

L'estudi *Functional requirements for bibliographic records* (FRBR) (1998, 2009), resultat d'aquella recomanació, és en si mateix una fita important per a l'anàlisi que fa dels registres bibliogràfics i pel model que proposa per fer-lo. És també el marc de referència del document *Statement of international cataloguing principles* (2009), publicat recentment, que pretén actualitzar els Principis de París consensuats el 1961 a la International Conference on Cataloguing Principles. Del model dibuixat a l'estudi parteix també *RDA: resource description and access* que, una vegada aprovat, substituirà la revisió de 2002 de les *Anglo-American cataloguing rules*, amb les actualitzacions fins a 2005 (AACR2). Així mateix, l'estudi ha guiat, més o menys directament, les revisions recents dels textos ISBD fins a arribar a l'edició preliminar consolidada de la *International standard bibliographic description* (ISBD) (2007). Finalment, hi ha les dues seqüeles d'FRBR que apliquen la mateixa anàlisi a les dades d'autoritat de noms i títols i a les dades d'autoritat de matèria: els informes "Functional requirements for authority data" (FRAD) i "Functional requirements for subject authority records" (FRSAR) —el primer en la fase de revisió final, i el segon encara en procés d'elaboració.

Forçosament, tant la tradició catalogràfica espanyola com la catalana es veuran afectades per tots els desenvolupaments que tenen lloc en l'àmbit internacional i en l'angloamericà, ja que des de fa dècades, la primera, i més recentment la segona, han estat molt receptives a aquelles tendències. Les antigues *Instrucciones para la redacción del catálogo alfabético de autores y obras anónimas en las bibliotecas públicas del estado*, que des de l'edició de 1941 ja s'havien apropiat a l'entorn angloamericà amb l'acceptació dels autors corporatius, van ser un dels primers codis a adoptar els Principis de París en l'edició de 1964 (p. v-ix). Així mateix, una de les primeres traduccions de l'edició preliminar de la ISBD(M) va ser l'espanyola que, amb el títol "Normas internacionales para la descripción bibliográfica (para publicaciones unitarias en uno o varios volúmenes)", es va publicar, el 1972, al *Boletín de la Asociación Nacional de Bibliotecarios, Archiveros y Arqueólogos* en traducció d'Isabel Fonseca. A partir de 1985, la publicació de les *Reglas de catalogación* va anar acostant el codi espanyol a les AACR2, fins al punt que, en les darreres revisions, les divergències són mínimes i es limiten a casos molt concrets (Escolano, 2005, p. 5–6). En el cas de Catalunya, les biblioteques no han tingut unes regles de catalogació pròpies; les breus "Normes de catalogació", preparades per Jordi Rubió, que el 1938 estaven enllestides per publicar-se, no van arribar a veure la llum. Després de la Guerra Civil a Catalunya es van seguir, amb algunes desviacions, les *Instrucciones*, fins que a inicis dels anys vuitanta es van començar a aplicar les AACR2 en l'elaboració de la *Bibliografía nacional de Catalunya* que estava a càrrec de l'Institut Català de Bibliografia. Progressivament, les biblioteques

catalanes van anar adoptant aquella normativa, tot i que no es va disposar de la traducció catalana fins al 1996. El 2008 s'ha publicat la traducció catalana de la revisió de 2002 d'aquell codi, amb les actualitzacions fins al 2005, que han de ser les darreres abans de la publicació d'RDA.² Així doncs, és obvi que els canvis que s'estan gestant ens obligaran a prendre decisions importants.

Aquest article s'organitza en dues parts. En la primera es repassa l'estat actual dels treballs que s'han dut a terme en l'àmbit internacional els darrers anys i que tenen o poden tenir un impacte directe en les normatives de catalogació existents. En la segona part, que es publicarà posteriorment, s'examinen els resultats de la revisió de la normativa de catalogació angloamericana que en aquests moments està en la fase final, prèvia a l'aprovació del nou conjunt de directrius i instruccions que, amb el títol *RDA: resource description and access*, substituirà properament les AACR2. S'analitzen els motius que han provocat els canvis, els models i principis en què es fonamenten i les repercussions que poden tenir a curt o mitjà termini en les eines de catalogació i també en els catàlegs.

2 L'escenari internacional

L'actual Cataloguing Section de l'IFLA té, des de fa temps, el reconeixement de ser una de les unitats més actives. Amb motiu del cinquantè aniversari de l'IFLA, Coops (1977, p. 59–60) traçava les línies generals de l'activitat professional d'aquest organisme, i s'aturava, excepcionalment, en els "faits et gestes" del llavors anomenat Committee on Cataloguing, que havia nascut cap al 1936 amb el nom de Subcommittee for the Unification of Catalogue Rules, també conegut com a Committee on Catalogue Rules. La labor internacional del Comitè, com també la seva tasca per estandarditzar les pràctiques catalogràfiques, comença a fer-se notòria a partir de l'organització, el 1961, de la International Conference on Cataloguing Principles, en la qual es van aprovar els Principis de París, que van representar una fita important per a la catalogació, i que van adoptar, com a mínim parcialment, la majoria dels codis catalogràfics nacionals. El Comitè va cloure la dècada amb un altre esdeveniment important, l'International Meeting of Cataloguing Experts (1969), que posava les bases del programa ISBD que s'aniria desenvolupant els anys subsegüents amb la publicació dels diversos textos de la *International standard bibliographic description* (ISBD), i que és, almenys fins al dia d'avui, l'assoliment estrella per la gran acceptació que va tenir, des de bon començament, de tota la comunitat bibliotecària internacional.³

Entre els dos congressos, el Comitè va iniciar l'elaboració d'una sèrie d'eines adreçades a millorar la coherència dels punts d'accés del catàleg i el seu control. Entre els fruits d'aquestes primeres iniciatives hi ha les edicions provisionals de *Names of persons* (1963),⁴ *Anonymous classics* (1964)⁵ i *Names of states* (1964).⁶ Els anys setanta, juntament amb les versions definitives de les obres anteriors, publica altres eines similars, com ara la *List of uniform headings for higher legislative and ministerial bodies in European countries* o la *List of uniform titles for liturgical works of the Latin rites of the Catholic Church*.⁷ El Comitè també assumeix, durant els primers anys d'existència, la coordinació de l'International Office for Universal Bibliographic Control, que posteriorment serà un dels programes centrals de l'IFLA. Ja els anys vuitanta, l'ara anomenada Section on Cataloguing, va elaborar les *Guidelines for authority and reference entries*,⁸ que donaven les pautes de l'estructura i els continguts dels registres d'autoritat.

Entrats els anys vuitanta, era obvi que la majoria de biblioteques nacionals no podien assumir el control bibliogràfic universal en els termes establerts per l'IFLA, que requerien l'aplicació exhaustiva de l'estàndard ISBD; el cost que això implicava i la manca dels recursos econòmics necessaris impossibilitaven prendre el compromís. De fet, la dècada anterior la LC ja havia creat dos dels seus programes cooperatius —Name Authority Cooperative Program (NACO) i Conversion of Serials (CONSER), posteriorment conegut com a Cooperative Online Serials— en un intent d'abaratir els costos associats amb la catalogació. I, com es desprèn del Seminar on Bibliographic Records i també d'altres estudis d'aquell període, algunes biblioteques nacionals havien començat a desviar-se de l'estàndard ISBD, que prèviament havien acordat, amb l'elaboració de registres de nivell mínim que no seguien cap pauta concreta (Lambrecht, 1992, p. 1–2). A més, l'entorn en què s'havien desenvolupat els principis i els estàndards de catalogació havia variat substancialment amb la introducció de sistemes d'automatització, la creació de grans bases de dades cooperatives i l'adopció generalitzada de la catalogació compartida; a final de la dècada, també començaven a emergir, encara tímidament, noves formes de publicació electrònica i d'accés en xarxa a recursos d'informació (FRBR, 2009, p. 1).

En aquest context, era obvi que la recomanació del Seminar on Bibliographic Records de dur a terme un estudi sobre els requisits funcionals dels registres bibliogràfics amb relació a

les diverses necessitats dels usuaris i a la diversitat de suports, havia de recaure en la Section on Cataloguing, ja que la llarga experiència i el currículum així ho avalaven. El Comitè Permanent de la Secció va aprovar els termes de referència de l'estudi en el congrés de Nova Delhi de 1992, i tot seguit es va formar un grup de treball i es van acordar els assessors que se n'havien de fer càrrec. D'acord amb els procediments, el Comitè Permanent va aprovar l'informe final el setembre de 1997. A continuació s'expliquen els objectius de l'estudi i els components.

2.1 L'estudi *Functional requirements for bibliographic records (FRBR)*⁹

Els termes de referència de l'estudi encomanat a la Section on Cataloguing es van concretar en un doble encàrrec. Per un costat, calia traçar les funcions del registre bibliogràfic, entès com el conjunt de dades descriptives, punts d'accés, altres elements organitzadors, i notes, amb relació als diversos suports i mitjans d'expressió, a les diverses aplicacions i a la diversitat de necessitats dels usuaris. Per un altre costat, també es demanava al grup de treball responsable de l'estudi que recomanés un registre de nivell bàsic que fixés les funcionalitats i els elements de dades que fossin essencials per als registres creats pels centres bibliogràfics nacionals. S'entenia que de l'anàlisi formal del registre bibliogràfic i de les seves funcions, se n'havia de derivar un conjunt bàsic d'elements que assegurés l'enregistrament de la informació bibliogràfica ineludible a l'hora de satisfer les necessitats dels usuaris en les tasques que duen a terme en el catàleg.¹⁰

Aquesta segona petició, que es va incloure com a segon objectiu de l'estudi i que sovint s'ha passat una mica per alt, responia a aquella preocupació ben immediata de les biblioteques nacionals que ha quedat palesa més amunt. De fet, un dels treballs presentats al Seminar on Bibliographic Records ja feia una breu dissecció dels elements del registre bibliogràfic i assenyalava aquells que havien de tenir un caràcter obligatori i aquells que es consideraven més secundaris o opcionals (Chevallier, 1999), i just iniciat l'estudi FRBR, la mateixa IFLA publicava una proposta de registre de nivell mínim (Lambrecht, 1992). La diferència d'aquestes propostes inicials i el registre bibliogràfic nacional de nivell bàsic que es presenta a l'estudi FRBR, és que les primeres partien de l'examen d'unes pràctiques que no sempre estaven ben fonamentades i que, per tant, eren poc ortodoxes, mentre que la segona derivava d'una avaluació dels elements del registre i de les relacions que s'hi expressen per a cada una de les tasques que l'usuari fa en el catàleg, de manera que, en teoria, es garantia que els elements bàsics triats eren els necessaris.

Per analitzar els requisits funcionals del registre bibliogràfic, l'estudi no parteix dels objectius del catàleg o de les seves funcions, sinó de les tasques que l'usuari hi duu a terme. Aquest usuari s'entén de manera àmplia, ja que els registres bibliogràfics són usats per lectors en el sentit més general del terme, per investigadors, bibliotecaris, editors, distribuïdors, etc. En concretar les tasques de l'usuari, també es té en compte la diversitat d'aplicacions en què s'utilitzen les dades del registre bibliogràfic: desenvolupament de la col·lecció, adquisicions, catalogació, préstec, préstec interbibliotecari, producció de bibliografies, preservació, referència i recuperació de la informació. En aquest context, es considera que l'usuari usa els catàlegs de biblioteca i les bibliografies nacionals per fer les tasques genèriques següents (FRBR, 2009, p. 79):¹¹

- *trobar* entitats que corresponen als criteris de cerca de l'usuari (és a dir, localitzar una entitat concreta o un conjunt d'entitats en un fitxer o una base de dades com a resultat d'una cerca que utilitza un atribut o una relació de l'entitat);
- *identificar* una entitat (és a dir, confirmar que l'entitat descrita correspon a l'entitat buscada, o distingir entre dues o més entitats amb característiques similars);
- *seleccionar* una entitat apropiada a les necessitats de l'usuari (és a dir, triar una entitat que satisfà els requeriments de l'usuari pel que fa al contingut, al format físic, etc., o desestimar una entitat que no és apropiada per a les necessitats de l'usuari);
- *adquirir* o *obtenir* accés a l'entitat descrita (és a dir, adquirir una entitat mitjançant una compra, un préstec, etc., o accedir electrònicament a una entitat per mitjà d'una connexió en línia a un ordinador remot).

Elaine Svenonius (2000, p. 15–20), una de les assessores de l'informe, analitza aquestes tasques i les compara amb els objectius que Cutter, Lubetzky i els Principis de París van

establir per al catàleg. Segons l'autora, la primera tasca no destaca prou els dos objectius que integra, el de trobar documents concrets coneguts, i el de trobar conjunts de documents definits per criteris com ara l'autor, l'obra o la matèria. Si bé reconeix que aquesta integració de les dues tasques té una certa lògica, apunta que resta importància al concepte d'*agrupament*. Presenta també el problema que no especifica el conjunt d'entitats que s'han de trobar, sinó que el relega a l'aplicació del model d'anàlisi, tot i que en el disseny de bases de dades és important que les entitats quedin ben especificades en els objectius per assegurar que es tenen en compte en aplicar altres models. Svenonius fa una proposta alternativa en la qual les tasques de l'usuari recuperen el nom d'*objectius*, desdobra el primer en dos subapartats i especifica les entitats buscades.

Així mateix, l'autora proposa afegir un cinquè objectiu: el de *navegar* per una base de dades bibliogràfica (és a dir, trobar obres relacionades amb una altra obra concreta a partir de les relacions que s'estableixen en el registre). De fet, l'informe FRBR ja parla d'una possible cinquena tasca "relacionar", però no la inclou formalment en la llista (FRBR, 2009, p. 80). En el text d'Svenonius, l'objectiu navegar, que és un dels usos que el catàleg ha tingut tradicionalment, adquireix més rellevància. Els objectius d'un catàleg o sistema bibliogràfic en la versió d'Svenonius s'han integrat, gairebé al peu de la lletra, en l'*Statement of international cataloguing principles* de l'IFLA publicat el 2009.

L'informe empra la tècnica entitat/relació per analitzar el registre bibliogràfic (capítols 3, 4 i 5). En primer lloc, es defineixen les entitats que constitueixen l'objecte d'interès dels usuaris del catàleg organitzades en tres grups. Les entitats del primer grup són els productes de l'activitat intel·lectual o artística: l'*obra*, l'*expressió*, la *manifestació* i l'*ítem*. Les entitats del segon grup comprenen els responsables del contingut intel·lectual o artístic de les entitats del primer grup, de la producció física, disseminació i custòdia: *persona* i *entitat corporativa* —que posteriorment el model dissenyat a FRAD amplia amb l'entitat família pensada principalment per a fons d'arxiu familiars.¹² Les entitats del tercer grup comprenen les que conformen la matèria d'una obra: les dels dos primers grups més *concepte*, *objecte*, *esdeveniment* i *lloc*. En presentar aquestes entitats, l'informe ja dibuixa les relacions que s'estableixen entre les entitats del primer grup, les relacions de responsabilitat que es donen entre les entitats del primer grup i les del segon, i les relacions de matèria entre les entitats dels tres grups; en el capítol 5 s'aprofundirà en l'assumpte de les relacions.

L'apartat de l'informe dedicat a entitats se centra sobretot en les obres enteses com a unitats integrals (per exemple, *Tirant lo Blanch* de Joanot Martorell o *Mort de dama* de Llorenç Villalonga), però també inclou una breu secció per tractar les agregacions d'obres (per exemple, un recull d'obres o de fragments d'obres d'un autor o més) o les parts que són components d'una obra més àmplia (per exemple, un article d'una revista o una part d'una trilogia). S'explica que, a efecte del model, les entitats agregades i les parts components funcionen de la mateixa manera que les entitats que tenen una unitat integral. A efecte del model, és clar, i en termes molt generals, però, és obvi que quan el model s'ha d'aplicar, aquest apartat presenta dificultats d'interpretació que la normativa catalogràfica haurà de concretar per evitar ambigüitats i inconsistències en el tractament d'aquests casos.¹³

El capítol quatre de l'informe enumera i defineix, per a cada una de les entitats del model, els atributs o les característiques per mitjà dels quals l'usuari cerca en el catàleg i n'interpreta els resultats. La llista d'atributs es va obtenir de l'anàlisi lògica de les dades que normalment s'inclouen en els registres bibliogràfics; les fonts emprades per determinar-la van ser els textos ISBD, les *Guidelines for authority and reference entries* (GARE), les *Guidelines for subject authority and reference entries* (GSARE) i l'*UNIMARC manual*. També es van tenir en compte l'esborrany de les *Categories for the description of works of art* de l'Art Information Task Force, la revisió d'estudis d'usuaris, els comentaris d'experts que van revisar l'esborrany i els comentaris rebuts en el procés de revisió mundial de l'informe.

Els atributs s'expressen com a característiques de l'entitat tal com els percep l'usuari i no tant des del punt de vista bibliogràfic; així, per exemple, l'atribut "títol de la manifestació" comprèn diversos elements ISBD: títol propi, títol paral·lel, títol clau, i notes de títols variants i títols transliterats. A l'apèndix A de l'informe es fan les correspondències dels atributs del model als elements de dades previstos als textos ISBD, GARE, GSARE i a l'*UNIMARC manual*. A tall d'exemple, s'anoten a continuació els atributs de les entitats *obra*, *ítem* i *entitat corporativa*.

Exemples d'atributs d'entitats		
Obra	Ítem	Entitat corporativa

• Títol de l'obra • Forma de l'obra • Data de l'obra • Altres característiques distintives • Data d'acabament • Destinataris • Context de l'obra • Repartiment de l'execució (obra musical) • Designació numèrica (obra musical) • Tonalitat (obra musical) • Coordenades (obra cartogràfica) • Equinocci (obra cartogràfica)	• Identificador de l'ítem • empremta • Procedència de l'ítem • Marques/Anotacions • Historial d'exposicions • Estat de l'ítem • Historial de tractament • Tractament previst • Restriccions d'accés a l'ítem	• Nom de l'entitat corporativa • Número associat amb l'entitat corporativa • Lloc associat amb l'entitat corporativa • Data associada amb l'entitat corporativa • Altres designacions associades amb l'entitat corporativa

Les relacions entre entitats, que es perfilen en el capítol 5 de l'informe, serveixen per enllaçar una entitat amb una altra i així facilitar que l'usuari navegui per un catàleg o una base de dades. En general, l'usuari troba l'entitat que cerca mitjançant un atribut (per exemple, un nom de persona, un títol o una matèria), i a partir de les relacions representades en el registre bibliogràfic pot fer connexions entre l'entitat que ha trobat i altres entitats que s'hi relacionen. Les relacions es poden expressar mitjançant diversos mecanismes: amb atributs que fan referència a l'obra, a l'expressió o a la manifestació dins d'un mateix registre; amb punts d'accés que relacionen una persona o una entitat amb l'obra de la qual és responsable; amb notes que especifiquen un tipus concret de relació entre una entitat descrita en el registre amb una altra entitat, etc.

L'informe analitza primer les relacions que es donen entre *obra*, *expressió*, *manifestació* i *ítem*; entre les entitats *persona* i *entitat corporativa* i les entitats del primer grup, i les relacions de matèria entre els tres grups. En segon lloc, examina les relacions entre obres relacionades, entre expressions relacionades, entre una expressió d'una obra i una obra diferent, entre manifestacions relacionades, entre una manifestació i un ítem, entre ítems relacionats, i les relacions tot/part en el nivell de l'obra, de l'expressió, de la manifestació i de l'ítem.

Acabada l'anàlisi entitat/relació, el capítol 6 de l'estudi està dedicat a avaluar el paper que tenen els atributs i les relacions de les entitats *obra*, *expressió*, *manifestació* i *ítem* en les quatre tasques que l'usuari fa en el catàleg sobre una escala de 3. La valoració de la importància de cada un dels atributs i relacions a cada una de les tasques de l'usuari es va basar principalment en el coneixement i l'experiència del grup de treball; també es van tenir en compte els resultats de recerca empírica recollida en la bibliografia i els comentaris d'altres experts. El resultat d'aquesta avaluació és la base per recomanar un nivell bàsic de funcionalitat per al registre bibliogràfic nacional —és a dir, les tasques que el registre ha de facilitar com un mínim—, i proposar un registre nacional bàsic amb els elements de dades que s'han de donar sempre que s'apliquin. Justament un dels punts febles que s'han assenyalat al model és el fet que ni les tasques de l'usuari ni la valoració d'atributs i de relacions quant a aquelles tasques no s'han validat amb estudis d'usuaris (Vellucci, 2008, p. 148).

En una revisió bibliogràfica de la recerca sobre l'organització del coneixement, Vellucci (2008, p. 142) qualifica el desenvolupament del model conceptual FRBR i el desenvolupament d'uns nous principis de catalogació més adaptats a l'entorn digital com la recerca conceptual més important dels darrers vint anys. Inicialment, l'informe de l'IFLA va passar bastant desapercbut entre la comunitat bibliotecària, i va atreure abans l'atenció d'altres comunitats, com ara la de gestió de drets (Iannella, 2001), o la de l'European Library Automation Group (ELAG) (1998). Tanmateix, traspassat el mil·lenni, l'interès pel

model va començar a créixer, sobretot quan es va començar a relacionar amb la revisió de les AACR2 i quan, a partir de 2002, va començar a funcionar un Working Group on FRBR —actualment anomenat FRBR Review Group— dins de la Cataloguing Section de l'IFLA. Aquest grup actualment té un objectiu triple:

- revisar i mantenir el model conceptual FRBR de manera que incorpori revisions a mesura que siguin necessàries tant en el model entitat/relació com en el model orientat a l'objecte;¹⁴
- desenvolupar directrius i documents interpretatius per ajudar en l'aplicació del model;
- promoure el model i l'ús en les comunitats que organitzen informació, i mantenir relacions amb altres grups de l'IFLA i d'altres comunitats.

El grup ha estat molt actiu des de bon començament. Entre les activitats destaquen la creació d'una pàgina web des de la qual informen puntualment d'activitats, de projectes i d'informes de grups de treball que estudien aspectes concrets del model i la seva aplicació; la posada en marxa d'una llista de discussió; la compilació d'una bibliografia organitzada per temes que actualment ocupa més de cinquanta pàgines, i la creació de diversos grups de treball, dins de l'FRBR Review Group amb l'objectiu d'aprofundir aspectes especialment problemàtics del model o l'aplicació d'altres tècniques d'anàlisi.

L'aplicació del model FRBR no està exempta de dificultats, i els grups de treball que s'han anat formant dins de l'FRBR Review Group en reflecteixen alguns dels aspectes controvertits, com ara la definició d'expressió i els límits que forçosament s'han d'establir amb les entitats veïnes *obra* i *manifestació*, o el tractament de les agregacions d'obres. Actualment hi ha actiu un Working Group on Aggregates que té l'encàrrec de cercar solucions pràctiques per aplicar el model als tipus d'agregacions següents: reculls, seleccions, antologies; els anomenats *augments*, que serien les obres a les quals se'ls ha afegit material addicional, com ara un comentari, unes il·lustracions, etc., en les expressions successives; col·leccions; revistes; recursos integrants, i monografies en més d'una part. Queden pendents força temes, i una ullada a la bibliografia que s'ha generat els darrers anys al voltant de la posada en marxa del model mostra que s'emmotlla bé a les obres literàries i a la música per a les quals tradicionalment s'han usat títols uniformes —i encara en aquest àmbit hi ha el problema del gran nombre d'agregacions que s'hi publiquen—, però potser no és tan fàcil d'aplicar directament en altres tipus de recursos, sobretot si les pràctiques que hi dominen no es traslladen de manera directa al marc conceptual d'FRBR.

Per exemple, Vellucci (2007) analitza l'aplicació del model FRBR a la música i afirma que és un pas important per representar adequadament la complexitat dels recursos musicals en el catàleg; ara bé, ja anticipa les dificultats que es poden presentar en redistribuir la informació que actualment conté el registre MARC en el nivell de l'obra, de l'expressió i de la manifestació. Mitjançant l'anàlisi semiòtica que Umberto Eco aplica a la traducció, Le Boeuf (2005) analitza el concepte *obra* i el concepte *expressió* en les obres musicals per establir-ne els límits; arriba a la conclusió que FRBR és un model adequat per representar aquests conceptes en l'àrea de la música i per expressar les agregacions, els fragments d'obres musicals, etc. Tanmateix, quan de la teoria es baixa al terreny de la pràctica, és quan fins i tot els recursos que semblaven més aptes per al model comencen a tenir problemes: MusicAustralia no va progressar perquè "Music poses significant FRBR challenges, not least because music works are much more likely to exist in more than one expression and manifestation than most other forms of cultural production" (Ayres, 2004).

Per la seva banda, Larsgaard (2007) parla de la dificultat d'aplicar les entitats del grup 1, tal com les defineix FRBR, als material cartogràfics. Thurman (2007) analitza el model FRBR amb relació als materials d'arxiu, i destaca la poca rellevància que té per al tractament d'aquests materials, sobretot pel que fa a les entitats del primer grup; sí que, en canvi, veu més punts de contacte amb el model definit a FRAD que, en conjunció amb l'estàndard ISAAR(CPF) i l'esquema de metadades Encoded Archival Context, pot facilitar en el futur una base de dades internacional que combini la *LC Name authority file* amb les bases de dades d'autoritat més detallades que es requereixen en l'àmbit dels arxius.

Pel que fa als recursos continus, i en concret a les publicacions seriades, diversos autors han assenyalat com el concepte d'*obra*, entesa com un contingut intel·lectual, no encaixa bé en aquests recursos que tradicionalment han fonamentat aquell concepte en canvis de títol i no en el contingut, i això tant en l'àmbit de les biblioteques com en el de la xarxa ISSN (Jones, 2005, p. 228–233; Shadle, 2007, p. 169–172). A la bibliografia s'apunten possibles solucions per a aquest problema concret, com el d'identificador de l'obra (Antelman, 2004, p. 249–250) o el concepte de superobra, que representaria tots els títols que ha tingut una sèrie (Shadle, 2007, p. 169–172; CONSER Task Force on Universal Holdings, 2004), tot i

que probablement aquest esquema presentaria problemes per la complexitat mateixa d'aquelles publicacions i la dificultat de definir patrons uniformes del seu comportament. L'entorn de les publicacions seriadades ha contemplat amb prou distància el desenvolupament del model FRBR, però alguns autors afirmen que dóna l'oportunitat de reexaminar la catalogació dels recursos continus i fer-ho d'una manera sistemàtica i fonamentada en principis, tot intentant acostar-la al tractament d'altres recursos bibliogràfics (Jones, 2005, p. 240–241; Shadle, 2007, p. 173). L'FRBR Review Group no ha romàs al marge de les dificultats d'aplicar el model als recursos continus, tal com fa constar en l'informe d'activitats de 2003-2004: "The application of the FRBR model to continuing resources seems to be more problematic than was initially assumed". Per això, fins i tot es va plantejar contractar un assessor per tractar la qüestió específica dels recursos continus en relació amb el model.¹⁵ Després d'uns anys de funcionament d'un grup de treball sobre recursos continus, actualment el tema l'ha assumit el Working Group on Aggregates.

La posada en marxa d'aplicacions concretes amb el model FRBR no es va fer esperar. El 2002 s'iniciava el projecte AustLit, un portal web sobre literatura i escriptors australians, resultat de la col·laboració de la National Library of Australia (NLA) i vuit biblioteques universitàries d'aquell país, en el qual s'utilitzava el model de l'IFLA amb algunes extensions. El 2004 la NLA estrenava un nou projecte per estudiar l'aplicació del model a MusicAustralia, un altre servei web sobre música i músics australians, que no va tirar endavant, tal com s'ha explicat més amunt, per les dificultats que suposava aplicar el model a la música (Ayres, 2005). Davant la novetat i les possibilitats suggerides en el model d'una presentació més organitzada de les dades, alguns sistemes integrats de gestió bibliotecària van començar a desenvolupar productes amb la suposada capacitat de presentar els registres segons el model FRBR; però de fet l'únic que adoptaven era l'agrupament de les manifestacions d'una obra sota l'obra i, en alguns casos, sota l'expressió —i això limitat gairebé exclusivament a obres literàries i sempre partint del supòsit d'un ús consistent dels títols uniformes en les bases de dades on s'aplicava el model. El sistema integrat de gestió bibliotecària Virtua, de VTLIS Inc., va ser un dels primers productes a oferir aquestes prestacions.¹⁶

A partir de 2001, la LC va començar a investigar el potencial d'FRBR, amb l'encàrrec d'un treball que havia d'analitzar el format MARC 21 des de la perspectiva del model, de les AACR2, i de les tasques de l'usuari a les quals el format ha de donar suport. El resultat va ser el *Functional analysis of the MARC 21 bibliographic and holdings formats* (Delsey, 2002). A partir d'aquest treball, la Network Development and MARC Standards Office de la LC va preparar una eina per visualitzar registres d'acord amb les entitats del grup 1 d'FRBR, l'*FRBR display tool*, pensada per experimentar el comportament del model en bases de dades bibliogràfiques.

Per les mateixes dates, l'OCLC iniciava projectes de recerca, partint del model entitat/relació, amb l'aplicació de l'estructura FRBR a una obra concreta de la base de dades *WorldCat*, *The expedition of Humphry Clinker*. Es tractava de comprovar els possibles avantatges i desavantatges de l'aplicació del model a una obra de complexitat mitjana,¹⁷ determinar si les dades del registre bibliogràfic eren suficients per identificar les entitats FRBR, i facilitar el desenvolupament d'algorismes per aplicar el model a bases de dades. De l'estudi es va concloure que era relativament fàcil identificar obres i manifestacions, però que la identificació d'expressions requeria habitualment un examen directe del recurs per assegurar la presència de continguts diferents. Ateses aquestes circumstàncies, en el cas de *Humphry Clinker* es va optar per una estructura obra-manifestació-ítem que millorava l'organització bibliogràfica i la navegació per les diverses edicions d'aquesta obra (O'Neill, 2002). Un estudi de seguiment, amb l'aplicació d'un algorisme de conversió al model FRBR a una mostra de 1.000 obres, va corroborar que és possible convertir grans bases de dades perquè agrupin les diverses manifestacions de les obres que contenen, tot i que el procés no es pot automatitzar totalment i requereix intervencions manuals (Bennett, Lavoie, O'Neill, 2006). L'OCLC també ha desenvolupat el prototip *FictionFinder* que dóna accés a 2,8 milions d'obres de la base de dades *WorldCat*. El prototip té moltes capacitats de cerca i també d'ordenació dels resultats (per data, llengua, format, destinataris, etc.). Aparentment, funciona prou bé per a obres literàries, tant si tenen un nombre mitjà d'edicions com si recuperen un gran volum d'edicions, ja que es poden anar establint límits i criteris d'ordenació. Així per exemple, tal com s'observa en la figura 1, les 2.387 edicions recuperades amb la cerca "Don Quijote", es poden limitar a les 103 edicions en francès i ordenar-les per data de publicació, la qual cosa pot ajudar a localitzar una edició francesa concreta. Tanmateix, la cerca per una obra anònima, com ara el *Lazarillo de Tormes* (vegeu la figura 2), mostra una dispersió prou gran dels resultats que obligarà l'usuari a navegar per moltes pantalles si tracta de localitzar una edició concreta d'aquesta obra. *FictionFinder*, com el nom indica, només dóna accés a obres de ficció, i no a altres tipus d'obres, com ara obres musicals, publicacions seriadades, etc.¹⁸

The screenshot shows the FictionFinder interface with search results for 'Don Quijote de Mancha'. The top section includes a search bar, navigation links, and a summary of the work. Below this is a table of editions, sorted by date in ascending order.

Title / Author	OCLC #	Date	Language	Format	Aud.	Libraries
1. La merveilleuse histoire de Don Quichotte de la Manche / par Miguel Cervantès Saavedra ; adaptation of Tom Louis ; illustrations d'Alexis Peclers	41708886		French	Book	Kids	2571
2. Le valeureux Dom Quixote de la Manche, ou L'histoire de ses grands exploits d'armes, fideles amours, & adventures estranges / traduit fidellement de l'Espagnol de Michel de Cervantes ... par Caesar Oudin	63597246	1639	French	Book	General	259
3. Histoire de l'admirable Don Quixotte de la Manche	41608593	1681	French	Book	Special	249
4. Histoire de l'admirable Don Quichotte de la Manche	11227043	1695	French	Book	Special	179
5. Histoire de l'admirable Don Quichotte de la Manche	41094210	1700	French	Book	Special	99
6. Histoire de l'admirable Don Quichotte de la Manche / traduite de l'Espagnol de Michel de Cervantes	49201906	1713	French	Book	General	74

Figura 1. Pantalla de *FictionFinder* amb els resultats de la cerca per les edicions franceses de *Don Quijote de Mancha*, ordenades per data ascendent

The screenshot shows the FictionFinder interface with search results for 'Lazarillo de Tormes'. The top section includes a search bar, navigation links, and a summary of the work. Below this is a table of editions, sorted by date in ascending order.

Title / Author	Editions	Libraries
1. The Life of Lazarillo of Tormes His Fortunes and Misfortunes As Told By Himself	163	2571
2. El Lazarillo de Tormes Een bedijongen wordt knecht van vele meesters. Met inleiding, verschillende oefeningen en woordverklaringen in het Spaans.	62	259
3. Lazarillo de Tormes	14	249
4. Segunda Parte de La Vida de Lazarillo de Tormes, Sacada de Las Crónicas Antiguas de Toledo / Luna, Juan de	1	179
5. Fridericus Berghius' Partial Latin Translation of Lazarillo de Tormes and Its Relationship To the Early Lazarillo Translations in Germany / Brancaforte, Charlotte Lang	1	99
6. Segunda Parte de La Vida de Lazarillo de Tormes / Luna, Juan de	5	74
7. Lazarillo de Tormes / Deyermann, A. D	1	73
8. Lazarillo de Tormes	6	59
9. Nuevas Andanzas Y Desventuras de Lazarillo de Tormes / Cela, Camilo José	5	54
10. Lazarillo de Tormes	4	46

Figura 2. Pantalla de *FictionFinder* amb els resultats de la cerca pel títol *Lazarillo de Tormes*, amb una primera agrupació de 163 edicions d'aquesta obra, una altra de 52 edicions, una tercera de 14, i així successivament fins a vuit pantalles més

És cert que el model entitat/relació FRBR representa una peça important per a l'anàlisi del registre bibliogràfic amb relació a les necessitats de l'usuari, i és una fórmula adequada per traspassar les dades del registre a les estructures actuals de base de dades. Ara bé, a part de les dificultats que representa l'adopció del model per a determinats tipus de recursos, reconegudes pel mateix FRBR Review Group, probablement un dels aspectes més problemàtics és l'aplicació en bases de dades ja existents, en les quals els registres bibliogràfics no sempre recullen els atributs i les relacions que s'han fixat per a les entitats del model. Les aplicacions d'FRBR que s'han fet fins ara mostren com es poden determinar automàticament, fins a un cert punt, les característiques o atributs d'obres i de manifestacions, però que és difícil, si no impossible, derivar dels registres existents els atributs de l'entitat *expressió*. Les regles de catalogació que es desenvolupin a partir del model, podran tenir en compte els atributs i les relacions previstes en FRBR, però romandrà el problema dels milions de registres pre-FRBR que existeixen a les bases de dades bibliogràfiques actuals que no sempre s'adaptaran fàcilment a la nova estructura.

La introducció de l'informe FRBR limitava l'abast a l'anàlisi dels requisits funcionals del registre bibliogràfic, però reconeixia la necessitat d'aplicar la mateixa tècnica entitat/relació a les dades d'autoritat per tenir un model conceptual totalment desenvolupat (FRBR, 2009, p. 4). La decisió d'emprendre un nou estudi per ampliar el model inicial no es va fer esperar gaire.

2.2 Les extensions del model entitat/relació per a dades d'autoritat

L'abril de 1999 es creava el Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR) dependent de la Division of Bibliographic Control i l'Universal Bibliographic Control and International MARC Programme (UBCIM) de l'IFLA —quan aquesta darrera unitat es va dissoldre, va passar a dependre de l'IFLA-CDNL Alliance for Bibliographic Standards (ICABS). El grup es va establir amb un triple objectiu: definir els requisits funcionals dels registres d'autoritat, estudiar la possibilitat d'un International Standard Authority Data Number, i ser el representant oficial de l'IFLA davant d'altres grups interessats en fitxers d'autoritat.

En relació amb el segon objectiu, el setembre de 2008 el comitè permanent de la Cataloguing Section aprovava un informe de Barbara Tillett en el qual es recomana abandonar la idea de desenvolupar una numeració internacional de dades d'autoritat (International Standard Authority Data Number (ISADN), que ha estat un assumpte recurrent durant les darreres dècades (Tillet, 2008). Les raons principals de la decisió són la dificultat mateixa de gestionar un sistema de numeració internacional, ja sigui centralitzat o distribuït; la dificultat d'identificar les entitats que s'han de controlar, ja que entorns diferents, com ara les biblioteques, els arxius, els museus o la gestió de drets, parteixen de conceptes diferents d'aquelles entitats, i les mateixes regles nacionals de catalogació no sempre coincideixen a l'hora de definir-les, i la possibilitat de trobar mecanismes alternatius que puguin fer funcions similars a les atribuïdes a l'ISADN. En aquest sentit, l'informe suggereix seguir els progressos del grup de treball que prepara la norma ISO 27729, International Standard Name Identifier (ISNI), i intentar d'influir-hi perquè sigui un identificador útil per als objectius de comunitats diferents. També recomana prestar atenció al projecte *VIAF* (*Virtual international authority file*), un vell projecte iniciat en el si de l'IFLA fa uns deu anys que actualment gestiona l'OCLC i en el qual participen, a més, la LC, la Deutsche Nationalbibliothek, i la Bibliothèque nationale de France, entre altres biblioteques nacionals pendents de firmar acords per col·laborar-hi.

La idea d'aquest fitxer virtual és la de fer correspondències i enllaços entre els registres de les bases de dades d'autoritats de diverses biblioteques nacionals de manera que s'estableixin equivalències entre les diverses formes d'un mateix nom autoritzades en cada un dels fitxers. Es tracta, com la mateixa IFLA ja va reconèixer fa anys,¹⁹ de respectar les tradicions catalogràfiques nacionals a l'hora d'anomenar una persona o una entitat corporativa, i fer equivalents les formes preferides o autoritzades per a cada comunitat. Ara bé, la consulta del prototip del projecte palesa que no s'ha avançat gaire. De moment, la base de dades només conté registres d'autoritat de noms personals que, per raons òbvies, presenten moltes menys dificultats que els noms d'entitats corporatives a l'hora d'establir aquelles correspondències i equivalències; tampoc no inclou registres d'autoritat d'obres, siguin anònimes o no.²⁰

The screenshot shows the VIAF web interface. At the top, there is a search bar with the text "Search: Names" and a search button. Below the search bar, the results for "Ors, Eugenio" are displayed. On the left, there is a "Selected Covers" section showing a book cover for "Eugenio d'Ors La guerra". To the right of the cover, the VIAF ID is 59077528, and two forms of the name are listed: "Ors Eugenio d' 1881-1954" and "Ors, Eugenio d', 1882-1954". Below this, the "Preferred Forms" section shows three entries: "100 1a Ors, Eugenio d' 1882-1954", "200 1a Ors, Eugenio d' 1881-1954", and "100 1a Ors, Eugenio d' 1882-1954". A diagram shows a triangle of nodes representing these forms, with a box below it stating "Match from LC to DNB" and "Matched on birth/death dates: 1882 and 1954". At the bottom, there are sections for "400's: Alternate Name Forms (26)" and "Selected Titles".

Figura 3. Pantalla de *VIAF*, amb l'accés als tres registres d'autoritat d'Eugeni d'Ors inclosos a la base de dades (el nom autoritzat en els tres registres és la forma espanyola del nom)

Pel que fa als requisits funcionals dels registres d'autoritat, cal remarcar que la darrera versió de l'estudi es titula "Functional requirements for authority data: a conceptual model" (FRAD, 2007). El títol ja no menciona, com inicialment s'havia previst, els "registres d'autoritat", sinó les "dades d'autoritat", ja que el model no fa referència als registres pròpiament dits, sinó a les dades que s'hi han d'enregistrar, bàsicament els atributs i les relacions que caracteritzen les entitats. El document ha passat per dues revisions mundials, i a la reunió de l'IFLA de 2008, a Quebec, s'anunciava que es preparava l'esborrany final perquè l'aproveïssin i després el publicuessin; però a maig de 2009 encara no s'ha fet pública aquesta darrera versió. El document se centra sobretot en dades d'autoritat de persones, famílies i entitats corporatives i, si bé aborda alguns aspectes dels requisits funcionals de les dades d'autoritat de matèria, aquestes seran l'objecte d'un estudi més detallat que s'ha encarregat a un tercer grup de treball.

L'objectiu principal de FRAD és analitzar els requisits funcionals dels tipus de dades d'autoritat necessaris per donar suport al control d'autoritats i per assegurar l'intercanvi internacional d'aquelles dades. El model conceptual que s'hi dibuixa parteix de la identificació i definició de les entitats que són l'objecte d'interès dels usuaris de les dades d'autoritat (capítol 3 de l'estudi). S'hi tenen en compte les entitats bibliogràfiques definides a FRBR: *obra, expressió, manifestació i ítem; persona i entitat corporativa; concepte, objecte, esdeveniment i lloc*. Ara bé, a les entitats del segon grup se n'hi afegeix una tercera, *família*, considerada necessària, sobretot, en el control d'autoritats de fons d'arxiu. A més, FRAD declara altres entitats addicionals: *nom*, que és l'entitat per la qual es coneixen totes les entitats bibliogràfiques; *identificador*, que s'assigna a les entitats bibliogràfiques; *punt d'accés controlat*, que s'elabora a partir del nom i que seria el punt d'accés autoritzat d'acord amb unes regles de catalogació concretes i les formes variants del nom; *regles*, que governen el punt d'accés controlat, i *agència*, que és el centre bibliogràfic que aplica les regles i crea el punt d'accés controlat.

A l'hora de definir els atributs i les relacions de les entitats (capítols 4 i 5), FRAD se centra sobretot en els punts d'accés controlats de noms que s'associen amb les entitats *persona, família i entitat corporativa*, i de nom-títol i títol associats amb les entitats *obra, expressió, manifestació i ítem*. Els atributs que s'enumeren i es defineixen a l'estudi deriven de les fonts següents: FRBR, *Guidelines for authority records and references* (GARR), *UNIMARC manual – authorities format*, *Mandatory data elements for internationally shared resource authority records* (MLAR), i *International standard archival authority record for corporate bodies, persons and families* (ISAAR(CPF)). L'anàlisi i la definició de relacions s'organitzen en quatre categories: les relacions de nivell superior que es donen entre les entitats del model; les relacions entre persones, famílies, entitats corporatives i obres, que serien bàsicament les referències *vegeu també i vegeu també des de* expressades en els camps 5XX dels registres d'autoritats MARC 21; les referències entre noms i persones, famílies, entitats corporatives i obres, que serien sobretot les referències de *vegeu i vegeu des de* expressades des dels camps 4XX, i les relacions entre punts d'accés controlats que, en un fitxer d'autoritats multilingüe, correspondrien a un punt d'accés controlat equivalent —és a dir, en una altra llengua, en una altra escriptura, etc.

Com en el cas de l'informe FRBR, el model entitat/relació definit a l'estudi FRAD s'utilitza en darrer terme per avaluar la rellevància dels atributs i les relacions a cada una de les tasques que fa l'usuari de les dades d'autoritat. Ara bé, en aquesta ocasió només s'assenyalen, sense ponderar-los, els atributs i les relacions que són més pertinents per a cada tasca, i de l'anàlisi no se'n dedueix un registre bàsic o nacional, ja que l'IFLA ja hi té unes recomanacions prèvies (*Mandatory data elements...*, 1999). Es consideren usuaris de les dades tant aquelles persones que les creen com els usuaris finals directes, com ara els catalogadors, i els indirectes, per exemple, les persones que fan cerques en el catàleg per mitjà de punts d'accés controlats i de formes variants. En el capítol 6 de FRAD es defineixen les quatre tasques següents:

- *Trobar*: trobar una entitat o un conjunt d'entitats que corresponen als criteris establerts de cerca, o explorar l'univers d'entitats bibliogràfiques usant els seus atributs i relacions.
- *Identificar*: identificar una entitat (és a dir, confirmar que l'entitat representada correspon a l'entitat buscada, o distingir entre dues o més entitats amb característiques similars) o validar la forma del nom que s'ha d'emprar com a punt d'accés controlat.
- *Contextualitzar*: situar una persona, entitat corporativa, obra, etc., en el context; clarificar la relació entre dues persones, entitats corporatives, obres, etc., o més de dues, o clarificar la relació entre una persona, entitat corporativa, etc., i el nom pel

qual es coneix aquesta persona, entitat corporativa, etc. (p. ex., un nom de religió i el nom seglar corresponent).

- *Justificar*: documentar la raó del creador de les dades d'autoritat per triar el nom o la forma del nom en els quals es basa un punt d'accés controlat.

Els dos darrers capítols de l'estudi estan dedicats a examinar l'ús de les dades d'autoritat en l'entorn de les biblioteques i l'intercanvi d'aquestes dades, tant entre biblioteques com entre biblioteques i altres sectors —per exemple, en l'àmbit dels arxius, el dels museus i el de la gestió de drets. En aquest darrer punt, el grup de treball assenyalava la complexitat i dificultat d'establir correspondències entre les entitats bibliogràfiques de FRAD i les entitats apuntades en els models d'altres comunitats; les diferències conceptuals en la definició de les entitats fan impossible, de moment, l'intercanvi directe de registres d'autoritats entre aquests sectors, encara que sigui viable compartir alguns aspectes del treball intel·lectual invertit en la creació d'aquests registres d'autoritat.

Fins ara el model FRAD ha tingut una existència molt més discreta que FRBR. Certament que el text definitiu encara no s'ha publicat, però ha passat dues revisions mundials que han contribuït a divulgar-lo. Tot i això, a part de les presentacions formals i informals de l'estudi (vegeu, per exemple, Patton 2007a i 2007b), hi ha poques publicacions que el comentin o n'expliquin aplicacions. Tanmateix, per la mateixa naturalesa del treball d'autoritat, probablement serà menys controvertit i d'aplicació més fàcil que el model FRBR. De moment, des de l'entorn dels arxius FRAD es preveu com una possible àrea de treball comuna que permetrà l'ús compartit de fitxers d'autoritats (Thurman, 2007), i recentment s'ha publicat un treball sobre l'aplicació d'una variant del model a una base d'autoritats de manuscrits de les biblioteques de la University of Tennessee que en palesa els beneficis i la bona adaptació al control d'autoritats d'aquells recursos (Veve, 2009).

L'abril de 2005 es formava un tercer grup de treball que havia d'acabar de formular el model conceptual iniciat a FRBR amb l'anàlisi dels requisits funcionals de les dades d'autoritat de matèria. El Working Group Functional Requirements for Subject Authority Records (FRSAR), que depèn de la Classification and Indexing Section de l'IFLA, té el triple encàrrec d'elaborar el model conceptual de les entitats del grup tres de FRBR, que fan referència a la matèria de les obres; proporcionar un marc de referència estructurat per relacionar les dades que s'anoten en els registres d'autoritat de matèria a les necessitats dels usuaris d'aquells registres, i valorar el potencial per intercanviar i usar dades d'autoritat de matèria dins del sector de les biblioteques i en altres àmbits.

El grup encara no ha fet públic cap esborrany de l'estudi amb vista a la revisió internacional, però ha publicat una primera introducció al model on se n'expliquen alguns dels components (Žumer, Salaba, Zeng, 2007). En primer lloc, s'entén que són usuaris potencials de dades d'autoritat els professionals que creen metadades, els bibliotecaris de referència i de serveis públics i altres professionals que cerquen informació per a tercers, els catalogadors que creen vocabularis controlats i els creadors de tesaurus i ontologies, i els usuaris finals que fan servir els sistemes de recuperació per satisfer les seves necessitats d'informació. Pel que fa a les tasques que aquests usuaris fan amb les dades d'autoritat, l'estudi introdueix una novetat en relació amb els models anteriors, i és que les defineix a partir d'un estudi pilot i una enquesta distribuïda a catalogadors, creadors de tesaurus, creadors de metadades i referencialistes. A partir d'aquests estudis d'usuaris de dades d'autoritat, les tasques es defineixen de la manera següent:

- *Trobar*: trobar una entitat o un conjunt d'entitats matèria que corresponen als criteris establerts de cerca.
- *Identificar*: identificar una entitat matèria a partir d'atributs o característiques concrets.
- *Seleccionar*: seleccionar una entitat matèria.
- *Obtenir*: obtenir informació addicional sobre l'entitat matèria o obtenir registres bibliogràfics o recursos sobre aquesta entitat matèria.
- *Explorar*: explorar les relacions entre entitats matèria, les correlacions amb altres vocabularis de matèria i l'estructura d'una àrea temàtica.

El model conceptual dissenyat a FRSAR també introdueix modificacions respecte a les entitats matèria del grup tres de FRBR —*concepte, objecte, esdeveniment i lloc*—, i pren un

enfocament més abstracte o general. Com expliquen les responsables del grup de treball, la nova proposta evita algunes de les inconsistències detectades en la definició prèvia de les entitats matèria, com ara que el temps no tingui un tractament paral·lel al lloc o l'absència de processos entre les entitats matèria. El resultat és un model ben simple que inclou l'entitat *obra*, que té com a matèria l'entitat *thema*, la qual és apel·lada o designada amb l'entitat *nomen*. *Thema* comprèn les entitats del primer grup i les del segon, i totes les altres matèries possibles. L'entitat *nomen* pot ser específica d'un domini o comunitat o d'una llengua, i en principi se'n reconeixen dos tipus: l'identificador que s'assigna a una entitat i que és persistent i únic, i el nom elaborat (*constructed name*), que equivaldria al punt d'accés controlat de FRAD, seleccionat d'acord amb un vocabulari controlat, unes regles, unes directrius, etc.

Al congrés de l'IFLA de Quebec (2008), el grup de treball FRSAR anunciava una primera revisió mundial de l'esborrany per a la primavera de 2009, i una possible segona revisió la tardor del mateix any. És d'esperar, doncs, que aproximadament d'aquí a un any s'hagi completat, en totes les vessants, l'anàlisi dels requisits funcionals dels registres bibliogràfics que es va decidir dur a terme, fa gairebé vint anys, en el Seminar on Bibliographic Records.

2.3 Actualització i reestructuració de la *International standard bibliographic description*

A inici dels anys vuitanta, poc després de la publicació de les primeres ISBD, la Section on Cataloguing de l'IFLA prenia el compromís de revisar periòdicament aquella normativa per mantenir-la harmonitzada i anar-la actualitzant i, amb aquesta finalitat, creava un ISBD Review Committee. A començament dels anys noranta, s'havien publicat revisions de tots els textos ISBD, més un text nou, la ISBD(CF), per a fitxers informàtics, que derivava de les provisions per descriure aquests materials que originàriament formaven part de la ISBD (NBM).

La posada en marxa de l'estudi FRBR va suposar la suspensió temporal dels treballs de revisió de les ISBD amb l'excepció de la dedicada a fitxers informàtics, de la qual es va publicar una edició revisada el 1997 amb el títol ISBD(ER). Una vegada publicat l'informe FRBR, l'ISBD Review Committee va reprendre la tasca amb l'objectiu d'acomodar la normativa de descripció a les provisions d'FRBR, sobretot pel que feia als requisits funcionals del registre nacional bàsic que formava part de l'estudi. En aquest sentit, el 2002 i el 2004 es publicaven respectivament les versions en línia de la ISBD(M) i la ISBD(G), amb esmenes que consistien principalment a assenyalar, al llarg del text, els elements que es consideren obligatoris en totes les situacions, els elements anomenats condicionals, que són obligatoris en determinades circumstàncies (per exemple, quan són necessaris per identificar-les o es creuen importants per als usuaris del catàleg), i la resta d'elements opcionals, els quals es poden ometre si el centre que cataloga ho considera oportú. Es van prendre com a opcionals tots els elements que també ho eren en el registre nacional bàsic de FRBR.²¹

La revisió de la ISBD(S), publicada el 2002 amb el títol *ISBD(CR): international standard bibliographic description for serials and other continuing resources*, va anar molt més a fons que la de la ISBD(M), i no es va limitar a assignar el caràcter d'opcional a certs elements de la descripció. Ara bé, aquesta revisió profunda no es fonamentava en l'estudi FRBR, sinó en l'ampliació de l'abast i la naturalesa dels recursos a què s'aplicava la norma. En aquest cas, la posada al dia de la ISBD(S) va coincidir amb la del capítol 12 de les AACR2, que s'inseria dins del procés de revisió d'aquestes regles, i que partia d'una sèrie de treballs previs que analitzaven a fons el concepte de *serialitat* i feien propostes concretes respecte al tractament de les publicacions seriades i altres recursos continus (Graham, 1998; Hirons, Graham, 1997; Hirons, 1999). Els dos textos resultat de la revisió, la *ISBD(CR): international standard bibliographic description for serials and other continuing resources* i el capítol 12 de les AACR2, que es publicava en l'edició revisada de 2002, eren fruit d'un procés que es va caracteritzar per la col·laboració i la consulta entre els dos grups, la qual cosa va facilitar el consens i les solucions comunes. Certament, el treball de revisió de la ISBD(S) es va inspirar en l'experiència angloamericana i se'n va beneficiar.²²

La revisió de textos ISBD va continuar en la línia prevista, i per facilitar-la es va encarregar a Tom Delsey una anàlisi de les correspondències entre els elements ISBD i els atributs i les relacions FRBR (Delsey, 2004). Tanmateix, mentre s'actualitzaven les diverses normes ISBD, la creació el 2003 de l'Study Group on Future Directions of the ISBDs va significar, a mitjà termini, un canvi important en el procés iniciat. Entre altres tasques, el grup havia d'estudiar el potencial d'una ISBD que integrés en un sol document les provisions de tota la família ISBD, amb capítols específics per als tipus de materials concrets; de fet, s'havia de

valorar una estructura similar a la que en un moment determinat també es proposava en un dels esborranys de les AACR3, abans de decidir-ne el canvi a RDA.²³ El 2005 s'acordava elaborar una ISBD consolidada que havia d'integrar tots els textos ISBD especialitzats, i el 2007 se'n publicava una edició preliminar.

Aquesta primera versió de la ISBD consolidada no va adoptar finalment aquella estructura, sinó que s'organitza en un capítol preliminar, vuit capítols centrals, un per a cada una de les àrees de la descripció bibliogràfica, cinc apèndixs i un índex. El capítol preliminar recull part de la informació que ja constava en els textos ISBD especialitzats en un capítol similar: l'abast, el propòsit i l'ús de la norma; el tractament dels recursos; l'esquema i la puntuació ISBD; les fonts d'informació en les quals s'ha de basar la descripció; la llengua i l'escriptura de la descripció; les abreviacions; l'ús de majúscules; els exemples; els errors tipogràfics; els símbols i altres signes que no es poden reproduir, i les imperfeccions de l'exemplar descrit. En la secció dedicada a l'abast de la norma, s'especifica que s'aplica als tipus de recursos següents:

- Textos impresos

- Recursos cartogràfics

- Recursos electrònics

- Imatges en moviment

- Recursos multimèdia

- Recursos de música anotada

- Gravacions sonores

- Imatges fixes (p. ex., gravats, fotografies)

Aquesta llista palesa que no hi ha una correspondència exacta entre els tipus de recursos que s'hi enumeren i els textos ISBD especialitzats; així, per exemple, la llista esmenta els textos impresos i no les monografies o les publicacions monogràfiques de la ISBD(M), i els recursos continus (publicats en sèrie o integrants) de la ISBD(CR) han desaparegut de la llista. Òbviament, la manera de publicar-se (equivalent al nivell bibliogràfic del format MARC 21), ja sigui monogràfica, seriada o integrant, pot aplicar-se a qualsevol dels recursos de l'enumeració anterior, i per tant ha de tenir una consideració a part. Tanmateix, aquest fet no es fa constar d'una manera explícita quan es parla dels recursos als quals s'aplica la norma, i només en el glossari es donen les definicions de *recurs monogràfic*, *recurs continu*, *recurs integrant*, *publicació en sèrie*, etc. Ara bé, una vegada declarada aquella llista, a partir de la secció 0.2 i fins al final del text es van donant instruccions específiques per al tractament de tipus concrets de recursos, on es barregen les instruccions per a aquells materials (per exemple, recursos electrònics, imatges en moviment) amb instruccions sobre els diversos tipus de recursos continus. Es tracta bàsicament d'una manca de consistència que s'ha de solucionar en l'edició definitiva del text.

El cos central de la nova ISBD s'organitza d'acord amb les àrees de la descripció on s'integren les prescripcions dels diferents textos amb les darreres actualitzacions, algunes de les quals no s'havien publicat de manera formal.²⁴ Per a cada àrea i per a cada element de la descripció s'anoten primer les regles d'aplicació general, i a continuació es donen les que s'apliquen a un tipus de recurs concret o a una forma de publicació. Aquest tipus d'organització té un objectiu triple. En primer lloc, pretén que es tractin tots els tipus de recursos en un estàndard de descripció únic. En segon lloc, vol facilitar la descripció de recursos que comparteixen característiques de suports o formes de publicació diferent, com ara un llibre electrònic o una publicació seriada de mapes, i evitar així la dispersió de la fórmula anterior que obligava a la consulta simultània de diversos textos per a aquests casos. Finalment, pretén facilitar l'actualització de la norma i fer-la de manera consistent, coordinada i harmonitzada per a tots els tipus de material que integra. Precisament aquest darrer aspecte era un dels punts més febles de la ISBD, ja que era difícil mantenir tots els textos al dia, en part perquè per a tipus concrets de material, com els mapes o els materials d'antiquària, la revisió no depenia únicament de la Cataloguing Section, sinó que també hi

intervien altres seccions de l'IFLA, com ara la Section of Geography and Map Libraries o la Section on Rare Books and Manuscripts.

Però la integració en un sol text de tota la normativa ISBD també presenta algun problema. Per un costat, per als catalogadors que s'especialitzen en el tractament d'un tipus concret de material és obvi que és més senzill i pràctic manejar un text de 70 o 100 pàgines que recopila totes les instruccions al voltant d'aquest material (encara que sigui en combinació amb un altre text similar) que manejar una norma de 320 pàgines, on les instruccions sobre materials concrets queden molt disperses. Per l'altre, en l'estat actual, la ISBD consolidada presenta deficiències d'organització que dificulten la localització de les regles que s'apliquen a materials específics, ja que el sumari és molt general i l'índex no inclou entrades ni subentrades per a aquestes regles específiques. La disposició tipogràfica del text tampoc no ajuda gaire en aquest sentit. Probablement, una revisió acurada de l'edició definitiva pot millorar aquests aspectes.

La ISBD consolidada parteix de la declaració d'una sèrie de cinc principis:

- Facilitar l'intercanvi internacional d'informació bibliogràfica entre centres bibliogràfics nacionals i entre la comunitat bibliotecària i de la informació.
- Acollir diferents nivells de descripció adequats a les necessitats de les biblioteques usuàries de la norma (biblioteques nacionals, universitàries, de recerca, etc.).
- Especificar els elements necessaris per a les funcions bàsiques del registre bibliogràfic d'identificar recursos i seleccionar-los.
- Centrar-se en el conjunt d'elements d'informació més que no pas en la presentació o l'ús en sistemes automatitzats concrets.
- Considerar pràctiques que siguin efectives quant a cost en desenvolupar la normativa.

Algunes de les provisions concretes del text van adreçades al compliment d'aquests principis. Per exemple, la designació dels elements com a obligatoris, condicionals i opcionals ja en l'esquema mateix d'aplicació de la regla (secció 0.3.1) estaria relacionada amb el segon principi, el tercer i el cinquè. Per complir el quart principi, i facilitar la interoperabilitat entre sistemes de recuperació i els formats de presentació, s'introdueixen alguns canvis en la puntuació: els claudàtors ara tanquen un sol element, i no es poden integrar elements contigus dins d'una parella de claudàtors; i quan una àrea de la descripció acaba amb un punt i l'àrea següent comença amb un punt, es permet donar la doble puntuació (per exemple: 2a ed.. —). Però són canvis molt petits que no permeten deslligar el contingut de les dades de la presentació; la ISBD consolidada continua sent un estàndard per intercanviar dades bibliogràfiques en un àmbit molt concret, el de les biblioteques, i també continua sent un estàndard per presentar aquestes dades. En aquest sentit, RDA és més aguerrida, i sí que s'atreveix a fer aquell canvi d'enfocament i a presentar-se com un estàndard de contingut —però ho pot fer perquè la ISBD es manté, almenys de moment, com un estàndard de presentació de dades al qual es pot remetre per a aquesta funció.

Els efectes directes i immediats de l'estudi FRBR sobre la normativa ISBD són mínims, i es limiten principalment a categoritzar els elements en obligatoris, condicionals i opcionals. La ISBD se centra principalment en la descripció d'una de les entitats del model, la manifestació, però al llarg del text no s'adopta la terminologia FRBR perquè, en analitzar aquesta possibilitat, el grup de treball va trobar problemes en fer casar un model concebut en un nivell molt abstracte amb les especificacions tan concretes de la ISBD. També cal dir que després de l'anàlisi dels requisits funcionals del registre bibliogràfic, amb una assignació ben clara dels atributs i les relacions a cada una de les entitats del model, els elements de la descripció ISBD continuen sent els mateixos de sempre, i no s'han limitat a aquells atributs i relacions que caracteritzen directament les manifestacions. Això hauria significat un plantejament totalment diferent de la normativa en la línia d'RDA; però el punt de partida és ben diferent, ja que RDA té en compte el registre complet i pot redistribuir els elements de dades (atributs i relacions) segons l'entitat a la qual es refereixen, mentre que la ISBD només fa referència a la part descriptiva del registre. Per mostrar la "harmonious relationship" entre el model FRBR i la normativa ISBD, el text consolidat (p. ix) es limita a remetre a les taules de correspondències elaborades per Tom Delsey (2004).

L'edició preliminar de la ISBD consolidada deixa pendent un tema complex i controvertit, el de les designacions generals de material. Mauro Guerrini (2004) traça la història d'aquest element de la descripció, les funcions que se li assignen i les diferents propostes que s'han anat fent els darrers anys a l'hora d'ordenar i sistematitzar les llistes actuals de designacions. D'aquesta anàlisi es desprèn que la classe general de material que es pretén designar és un concepte vague i difícil de definir; les mateixes AACR2 n'inclouen dues llistes amb dos enfocaments ben diferents. A què fan referència o a què han de fer referència aquestes designacions? Alguns autors opten perquè designin la forma d'expressió, altres s'inclinen pel tipus de contingut, però el cas és que fins i tot quan s'intenta concretar i acotar, les diferents propostes presenten inconsistències a l'hora d'expressar les categories respectives. Per analitzar aquesta qüestió i fer-ne recomanacions en el marc del desenvolupament de la normativa catalogràfica, el 2003 es va crear un Working Group on General Material Designations arran de l'IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code (IME ICC). El grup va fer una sèrie de suggeriments respecte a la situació d'aquest element en el registre i la necessitat que se separessin clarament les designacions que fan referència al contingut de les que fan referència al suport. Aquestes qüestions les ha tractat posteriorment el Material Designations Study Group, que funciona dins de l'ISBD Review Group.

Com a resultat de totes les anàlisis al voltant de la designació general de material, a final de 2008 l'ISBD Review Group ha fet pública, perquè es revisi a escala mundial, una proposta d'àrea 0 de la descripció que, si s'aprova, substituirà aquell element.²⁵ El propòsit d'aquesta àrea és indicar, a l'inici mateix del registre (i de manera independent de qualsevol altra informació bibliogràfica), tant la forma o les formes en què s'expressa el contingut del recurs, com el tipus de suport o de suports utilitzats per comunicar aquest contingut. Aquesta informació ha de facilitar que els usuaris del catàleg identifiquin i seleccionin aquells recursos que són més adequats a les seves necessitats.

L'àrea 0 proposada conté els tres elements següents: *Forma del contingut*, *Qualificació del contingut* i *Tipus de suport*. Tots tres s'expressen mitjançant un o més termes obtinguts dels vocabularis que s'inclouen a la mateixa proposta per a cada un dels elements de l'àrea. Com en la resta d'àrees de la ISBD, també s'indica l'ordre dels elements i la puntuació que els precedeix o els tanca. *Forma del contingut* i *Tipus de suport* són elements obligatoris, i *Qualificació del contingut* és obligatori si s'aplica; tots es donen en la llengua del catàleg. A continuació s'anoten les llistes de termes proposats per a cada element traduïdes al català.

Llistes de termes per als elements de l'àrea 0, Forma del contingut i Tipus de suport		
Forma de contingut	Qualificació del contingut	Tipus de suport
• Imatge • Música • Text • Conjunt de dades • Programa • So • Moviment • Objecte • Paraules parlades	• <i>Especificació del tipus</i> ◦ Cartogràfic ◦ Anotat ◦ Representat/Executat • <i>Especificació sensorial</i> ◦ Tàctil ◦ Visual ◦ Auditiu ◦ Gustatiu ◦ Olfactiu • <i>Especificació de la dimensionalitat</i> ◦ Bidimensional ◦ Tridimensional • <i>Especificació del moviment</i> ◦ Fix ◦ En moviment	• Àudio • Electrònic • Microforma • Microscòpic • Projectat • Estereogràfic • No mediat • Vídeo

En un document complementari que acompanya la proposta d'àrea 0, es donen exemples que n'il·lustren l'aplicació.²⁶ Vegem-ne algun de senzill:

Exemple de llibre

Text : No mediat

Shakespeare, W. / Twelfth Night. Macmillan, 1971.

Forma del contingut: text

Tipus de suport: no mediat

Exemple de full

Música (Anotada) : No mediata

Chopin, F. / Nocturne in E flat major, op. 9, no. 2. Paxton & Co., 1929.

Forma del contingut: música

Qualificació del contingut: anotada

Tipus de suport: no mediat

La proposta d'àrea 0 sistematitza molt la informació que es dona a l'element *Designació general de material* i probablement ajudarà a organitzar atributs de les entitats del primer grup; a més, les definicions i explicacions que acompanyen els vocabularis anteriors aclareixen possibles ambigüïtats. Ara bé, d'una designació general de material que era opcional, que constava d'un sol element i que, d'acord amb l'ús acceptat universalment, no s'anotava en el cas dels textos impresos, s'ha passat a tres elements obligatoris, que, mentre el sentit comú no obligui a rectificar, s'han de donar obligatòriament per a tots els recursos. A més, l'aplicació d'aquesta àrea per a recursos compostos de diversos materials i també en el cas de recursos amb materials d'acompanyament, pot donar com a resultat cadenes tan complexes com la que s'anota a continuació obtinguda de la llista d'exemples mencionada més amunt: "Música (anotada) : No mediata + Música (Executada) : Àudio + Text. Música (Anotada). Música (Executada) : Electrònica".

Com es representaran aquestes fórmules quasi matemàtiques en el catàleg? Les entendre l'usuari? Entendrà que "no mediat / no mediata" vol dir que no necessita cap aparell per llegir/reproduir el recurs? No ho veu ja de manera directa i intuïtiva quan recupera en el catàleg el registre d'un llibre o d'una partitura? I tornem a l'inici llunyà de la dècada dels noranta: no va començar tot plegat principalment perquè els recursos econòmics de les biblioteques nacionals, i també els de les altres biblioteques, dificultaven elaborar els registres complets que exigien els textos ISBD? És cert que alguns elements ara són opcionals, però també ho eren quan se seguien codis de catalogació que, com les AACR2, marcaven nivells diferents de descripció. A més, prenent una direcció oposada a la suposada simplificació del registre exigida per raons econòmiques, algunes qüestions han anat agafant un nivell de complexitat que no tenien quan es va iniciar el procés que ha portat a aquesta revisió tan intensa de la normativa i dels seus fonaments teòrics. Al llarg del 2009 es publicarà la versió definitiva de la ISBD consolidada; llavors es veurà com s'acaben de concretar aquestes darreres propostes.

Entre els projectes que la Cataloguing Section de l'IFLA té previstos per al futur, hi ha el possible desenvolupament d'un esquema XML per a la normativa ISBD, que prepararia l'ús de l'estàndard per a entorns web. També està prevista la creació d'un *namespace* per al model FRBR i els altres models i estàndards relacionats, com ara FRAD, FRSAD i la normativa ISBD.

2.4 I finalment, els Principis

El 2003, quaranta-dos anys després de la International Conference on Cataloguing Principles que va aprovar els Principis de París, tenia lloc a Frankfurt la primera d'una sèrie de reunions, els IFLA Meetings of Experts on an International Cataloguing Code, que, planificades per la Cataloguing Section de l'IFLA, tenien la finalitat principal de millorar l'intercanvi internacional d'informació bibliogràfica i de registres d'autoritat emprats en els catàlegs de biblioteques. Les reunions, convocades gairebé totes en paral·lel amb el congrés anual de l'IFLA, van tenir lloc a Frankfurt, Alemanya (2003); Buenos Aires, Argentina (2004); el Caire, Egipte (2005); Seül, Corea (2006), i Pretòria, República de Sud-àfrica (2007), i van reunir experts en catalogació de cada una de les grans àrees geogràfiques mundials.²⁷

Les reunions es van convocar amb els objectius concrets d'examinar els codis de catalogació usats en els països de l'àrea geogràfica corresponent —Europa, Amèrica llatina, els països de parla àrab, Àsia i l'Àfrica subsahariana— i comparar-ne les semblances i les diferències per ponderar la possibilitat d'un acostament de pràctiques i investigar la viabilitat de desenvolupar un codi internacional de catalogació. La primera trobada d'experts va donar com a resultat un primer esborrany de declaració de principis de catalogació, que es va revisar i actualitzar en les reunions successives, fins a la darrera revisió mundial, que va tenir lloc el 2008, i la subsegüent publicació el febrer de 2009.

L'*Statement of international cataloguing principles*, que posa al dia i substitueix els Principis de París de 1961, s'aplica als catàlegs en línia actuals i del futur, i està pensat per guiar el desenvolupament de codis de catalogació.

El document s'articula en els set punts següents: abast de la declaració; principis generals; entitats, atributs i relacions; objectius i funcions del catàleg; descripció bibliogràfica; punts d'accés, i fonaments per a les capacitats de cerca. Els principis parteixen, segons la mateixa declaració, de la tradició catalogràfica mundial —és a dir, dels Principis de París, de Cutter, de Ranganathan i de Lubetzky— i del model FRBR de l'IFLA, i amplien l'abast respecte als Principis de 1961. Aquest darrer document s'aplicava només "to the choice and form of headings and entry words —i.e. to the principal elements determining the order of entries— in catalogues of printed books in which entries under authors' names, and, where these are inappropriate or insufficient, under the titles of works are combined in one alphabetical sequence" (*Statement of principles*, 1961, p. xiii). En nota s'especificava que el terme *book* incloïa altres materials bibliotecaris amb característiques similars. Els Principis de 2009 s'apliquen a totes les dades bibliogràfiques, descripció i punts d'accés incloses les matèries, de tots els tipus de recursos bibliogràfics, i a les dades d'autoritat. Així doncs, s'ha passat d'uns principis que només feien referència a la tria i a la forma dels punts d'accés bibliogràfics, a uns principis, molt més comprensius, que tenen en compte totes les dades incloses en els registres bibliogràfics i d'autoritat.

Una vegada anunciat l'abast, el document de 2009 inclou uns principis generals dissenyats perquè guiïn l'elaboració de codis de catalogació. Aquesta és una altra diferència respecte al document de 1961, que després d'explicar-ne la cobertura, ja especificava les funcions del catàleg. Aquests principis generals són, bàsicament, una declaració d'intencions que comença manifestant que l'interès o la conveniència de l'usuari ha de ser el primer principi director d'un codi de catalogació, tant pel que fa a la descripció com a les formes controlades dels noms. Els altres principis inclouen: l'*ús comú* del vocabulari de la descripció i l'accés, que ha d'estar d'acord amb el vocabulari de la majoria d'usuaris; la *representació* de l'entitat tal com es descriu a si mateixa, tant en les descripcions com en les formes controlades dels noms; la *correcció* o precisió a l'hora de representar una entitat; la *suficiència* i la *necessitat* que han de guiar la inclusió d'elements en la descripció i en les formes controlades dels noms per assegurar que s'enregistren les dades necessàries per facilitar les tasques essencials de l'usuari i per identificar unívocament l'entitat; els elements de dades han de ser bibliogràficament *significatius*; l'economia en la qual s'ha de basar la presa de decisions quan hi ha diverses alternatives per assolir un objectiu; la *coherència* i la *normalització* de la descripció i dels punts d'accés, que han de facilitar l'intercanvi de dades bibliogràfiques i d'autoritats, i la *integració* en un conjunt comú de regles, que ha de guiar les descripcions de tots els tipus de materials i les formes controlades dels noms de totes les entitats. Com a corol·lari d'aquesta secció de la declaració, s'apunta que les regles d'un codi de catalogació s'han de poder defensar i justificar, i no han de ser arbitràries; quan alguns dels principis entrin en contradicció s'ha d'optar per decisions pràctiques i justificables.

A la secció tres dels Principis de 2009 s'enuncia que els codis de catalogació han de tenir en compte les entitats, els atributs i les relacions que es defineixen en els models conceptuals de l'univers bibliogràfic. Atès que els models FRBR, FRAD i FRSAR, que han de ser el fonament dels nous codis, parteixen de l'anàlisi funcional dels registres bibliogràfics i d'autoritats elaborats amb les eines actuals, aquest punt no hauria de presentar problemes. No obstant això, ja s'ha vist més amunt que l'aplicació d'FRBR a bases de dades existents dona resultats que no són gaire satisfactoris, i es perd el concepte d'expressió representat en el model perquè els codis actuals no el representen d'una manera sistemàtica. A més, vist com s'estructura el darrer esborrany del conjunt de directrius i instruccions RDA, és de preveure que caldran moltes dosis de formació i de documentació addicional, com de canvis en el format MARC i en els sistemes integrats de gestió bibliotecària per aplicar els codis de catalogació que es deriven d'aquells models.

L'apartat dels Principis dedicat a les funcions i als objectius del catàleg es basa en els objectius d'Svenonius (2000, p. 15–20) que s'han comentat anteriorment i que parteixen, reformulant-les, de les tasques de l'usuari enumerades a l'informe FRBR. Atès que són un dels punts fonamentals dels Principis, es reproduïxen a continuació traduïts al català (*Statement of international cataloguing principles*, 2009, p. 3):

4. Objectius i funcions del catàleg

El catàleg ha de ser un instrument eficaç i efectiu que faciliti a l'usuari:

- **4.1. trobar** recursos bibliogràfics en una col·lecció com a resultat d'una cerca que empri atributs o relacions dels recursos amb la finalitat de:
 - **4.1.1. trobar** un sol recurs
 - **4.1.2. trobar** conjunts de recursos que representen tots els recursos que pertanyen a la mateixa obra
tots els recursos que contenen la mateixa expressió
tots els recursos que exemplifiquen la mateixa manifestació
tots els recursos associats amb una persona, una família o una entitat corporativa
tots els recursos sobre una matèria concreta
tots els recursos definits per altres criteris (llengua, lloc de publicació, data de publicació, tipus de contingut, tipus de suport, etc.), normalment com a delimitació secundària del resultat d'una cerca;
- **4.2. identificar** un recurs o un agent bibliogràfic (és a dir, confirmar que l'entitat descrita correspon a l'entitat buscada o distingir entre dues entitats o més amb característiques similars);
- **4.3. seleccionar** un recurs o un agent bibliogràfic apropiat a les necessitats de l'usuari (és a dir, triar un recurs que satisfaci els requisits de l'usuari respecte al mitjà d'expressió, al contingut, al suport, etc., o descartar un recurs que no sigui apropiat a les necessitats de l'usuari);
- **4.4. adquirir o obtenir** accés a l'ítem descrit (és a dir, proporcionar informació que permetrà a l'usuari adquirir un ítem per mitjà de la compra, el préstec, etc., o accedir electrònicament a l'ítem mitjançant una connexió en línia a una font remota); o accedir, adquirir o obtenir dades d'autoritat o dades bibliogràfiques;
- **4.5. navegar** dins d'un catàleg i més enllà (és a dir, per mitjà de l'ordenació lògica de les dades bibliogràfiques i d'autoritat i la presentació de vies clares per les quals moure's, inclosa la presentació de relacions entre obres, expressions, manifestacions, ítems, persones, famílies, entitats corporatives, conceptes, objectes, esdeveniments i llocs).

Quines són les novetats d'aquests objectius i funcions respecte als textos teòrics anteriors representats per Cutter, Lubetzky i els Principis de París? En primer lloc, a primera vista es fa palès que s'ha perdut la simplicitat i la concisió en la formulació dels objectius del catàleg que havia caracteritzat els enunciats anteriors. En segon lloc, a part de la inclusió de dos objectius nous (obtenir i navegar), les aportacions de la declaració de 2009 se centren sobretot en el primer objectiu, en el sentit que ara es potencia al màxim la funció d'agrupament que s'assigna al catàleg. En els objectius de Cutter, aquesta funció es limitava a permetre de trobar tots els documents d'un autor concret, d'una matèria determinada o d'un gènere determinat. Lubetzky primer, i els Principis de París després, precisen aquella funció d'agrupament amb la introducció del concepte *obra* en el segon objectiu: 2.2 *a*) el catàleg ha de permetre saber quines obres hi ha a la biblioteca d'un autor concret, i 2.2 *b*) quines edicions hi ha d'una obra concreta (*Statement of principles*, 1961, p. xiii). Els Principis de 2009 van més enllà, i prescriuen agrupar tots els recursos que pertanyen a la mateixa obra, els que contenen la mateixa expressió i els que exemplifiquen la mateixa manifestació.

En el comentari als Principis de París, Verona apuntava que aquell segon objectiu, que de fet n'inclou dos, va ser prou discutit per alguns delegats, sobretot en l'apartat b), ja que no el consideraven important per a tots els catàlegs alfabètics. I referint-se a l'apartat 2 dels Principis, sobre les funcions del catàleg, puntualitza que "To interpret the Statement correctly, it should be understood that all its sections are drawn up under the assumption that the alphabetical catalogue will be designed to fulfil all three functions set out in sections 2.1 and 2.2" (*Statement of principles*, 1961, p. 8). Doncs bé, els codis de catalogació no han interpretat correctament la segona part d'aquell segon objectiu, ja que el mecanisme per portar-lo a la pràctica, l'ús de títols uniformes que en la gran majoria dels casos s'ha optat per elaborar en la llengua original, es converteix en un element opcional en codis com les AACR2 o les *Reglas de catalogación*. La Bibliothèque nationale de France, que no té un codi nacional de catalogació compacte a la manera de les AACR2 o de les regles espanyoles, reconeix que, malgrat el treball dut a terme en el seu fitxer d'autoritats, l'ús de títols uniformes no és general i es limita a uns casos molt concrets (Leresche, 2005, p. 7–8).

El fet que l'ús del títol uniforme sigui opcional en els codis de catalogació actuals deriva, en part, de les limitacions dels catàlegs de fitxes, que només permeten agrupar en un lloc físic concret —ja sigui sota el nom de l'autor i el títol uniforme de l'obra, ja sigui sota el títol uniforme de l'obra en el cas d'obres anònimes— totes les edicions que hi ha a la col·lecció d'una obra concreta. En aquestes condicions, l'opcionalitat del títol uniforme també s'avalua pel reconeixement de la gran diversitat de col·leccions bibliotecàries, i pel fet que aquell mecanisme d'organització s'aplica millor a determinades col·leccions que a d'altres; així mateix reconeix la diversitat d'usuaris dels catàlegs i les seves necessitats. Probablement, un lector d'una biblioteca pública del nostre entorn vol llegir *Un altre pas de rosca* o *Otra vuelta de tuerca* de Henry James, i trobar agrupades totes les expressions i manifestacions d'aquesta obra sota el títol *Turn of the screw* més aviat el pot confondre, encara que el catàleg contingui la referència de nom-títol corresponent. Per a la biblioteca concreta o per als serveis tècnics que gestionen el catàleg d'aquella biblioteca pública, elaborar els registres d'autoritat necessaris per poder controlar les entrades d'obres, els representaria una càrrega de feina molt important que poc aportaria als seus usuaris. En canvi, aquell agrupament sota un títol uniforme en la llengua original tindria molt més sentit en una biblioteca universitària o en una biblioteca de recerca en l'àrea de les humanitats, tant per les característiques de les col·leccions com per les dels usuaris. Tot i això, en general les biblioteques, fins i tot les de recerca, han fet un ús més aviat escàs dels títols uniformes, ja que els sistemes automatitzats de què disposem s'han mostrat, en general, molt més limitats que els catàlegs manuals a l'hora d'ordenar les diverses edicions d'una obra sota el nom de l'autor i el títol uniforme que la representa o sota el títol uniforme quan es tracta d'una obra anònima.

L'agrupament de les expressions d'una obra sota l'encapçalament de l'obra, i l'agrupament de les manifestacions sota l'encapçalament de cada expressió, prevista en els Principis de 2009, pressuposa el desenvolupament de sistemes de gestió bibliotecària tecnològicament més avançats que els actuals, amb bases de dades relacionals, que no obliguin a col·locar expressions i manifestacions en un lloc físic concret sota un títol que forçosament hagi de ser el títol uniforme en la llengua original. Per això, en l'apartat dels Principis dedicat als punts d'accés, es preveu que els registres d'autoritat, ja siguin de persones, d'entitats corporatives, d'obres, d'expressions, etc., continguin els punts d'accés autoritzats i les formes variants des de les quals es pugui accedir també als registres bibliogràfics d'aquelles entitats. Ara bé, els sistemes automatitzats encara no han fet aquell pas tecnològic, i tenim l'experiència dels sistemes actuals que no han sabut explotar tot el potencial del registre MARC a l'hora de presentar i recuperar la informació bibliogràfica. Quina garantia hi ha que els sistemes del futur tindran aquelles capacitats que se'ls suposa? A més, aquest model previst en els Principis afegeix encara més complexitat a la gestió del catàleg, i obliga a un control d'autoritats extens, intens i rigorós que la majoria de biblioteques no han practicat. Ho faran en el futur? I les biblioteques nacionals que, llevat de la LC, han prestat fins ara molt poca atenció als registres d'autoritat d'obres, es posaran a fer aquesta feina? L'estendran als registres d'autoritat d'expressions, per complir aquells principis i facilitar així la gestió del catàleg propi i la dels catàlegs locals i col·lectius del seu entorn? En teoria, el model presenta una estructura lògica ben travada i atractiva de l'univers bibliogràfic però, funcionarà a la pràctica? Es tindran els recursos econòmics i l'**expertesa** necessaris —i remarco la paraula *expertesa* ja que en caldrà molta— perquè aquest model complex funcioni correctament?

En la breu secció dedicada a la descripció bibliogràfica, els Principis de 2009 estableixen que s'ha de fer una descripció separada per a cada manifestació, i que aquesta descripció pot incloure atributs de l'obra i de l'expressió. Així mateix, preveuen l'ús d'un estàndard que, en el cas de les descripcions bibliotecàries, ha de ser la ISBD; també consideren diferents nivells de completesa de les descripcions que s'haurien de poder comunicar a l'usuari.

La secció dedicada als punts d'accés és la més extensa del document, i també introdueix canvis importants respecte als Principis de París. Per exemple, ja no es parla d'encapçalaments ni d'entrades —uns conceptes molt lligats al catàleg manual—, sinó de punts d'accés controlats i no controlats. Els punts d'accés controlats són tots els que s'anoten en el registre d'autoritats; inclouen tant els punts d'accés autoritzats com les formes variants i s'apliquen als noms de les entitats *persona*, *família*, *entitat corporativa*, *obra*, *expressió*, *manifestació*, *ítem*, *concepte*, *objecte*, *esdeveniment* i *lloc*. Els punts d'accés no controlats els proporcionen les dades bibliogràfiques de noms, títols, codis, paraules clau, etc., que no es controlen per registres d'autoritats, com ara el títol propi d'una manifestació.

Pel que fa a la tria dels punts d'accés, coherent amb la funció d'agrupació del catàleg, es prescriu que l'accés controlat al registre bibliogràfic s'ha de fer mitjançant els punts d'accés autoritzats per a les obres i les expressions plasmades en el recurs i per als seus creadors; s'ha de fer també un punt d'accés per al títol de la manifestació que normalment no es controla. Addicionalment, l'accés controlat al registre es pot complementar amb punts d'accés autoritzats per a les persones, famílies, entitats corporatives i matèries que es considerin importants per trobar i identificar el recurs bibliogràfic que es descriu. En aquesta secció s'apunta que les entitats corporatives es consideren autores en determinades situacions que s'expliquen.

En els apartats de la secció dedicats als punts d'accés autoritzats, s'indica que el punt d'accés autoritzat del nom d'una entitat s'ha d'elaborar d'acord amb un estàndard, que no s'especifica, i s'ha d'anotar en el registre d'autoritats corresponent, juntament amb els identificadors de l'entitat i les formes variants del nom. Així mateix, es donen indicacions, que en algun cas són força concretes, sobre els aspectes següents: la llengua i l'escriptura dels punts d'accés autoritzats, en les quals es dóna prioritat a les formes en la llengua original; la tria dels punts d'accés autoritzats de persones, famílies, entitats corporatives, i obres i expressions, i les fonts on basar la tria; la forma del nom per als punts d'accés autoritzats dels noms de persones, famílies, entitats corporatives i obres/expressions, i la distinció entre noms.

Fins aquí els Principis no han fet menció d'un altre concepte que encara és central en molts dels codis catalogràfics vigents: l'encapçalament o punt d'accés de l'entrada principal i els encapçalaments o punts d'accés de les entrades secundàries. És obvi que en els catàlegs en línia el concepte d'*entrada* no té el sentit que tenia en els catàlegs de fitxes, ja que qualsevol punt d'accés inclòs en un registre recupera sempre "el" registre; per tant, és molt lògic que s'hagi eliminat aquest concepte. És també coherent que es prescindeixi dels conceptes de *punt d'accés principal* i *punts d'accés secundaris*? Doncs, potser sí, potser no. Però alguna fórmula hi ha d'haver similar a la idea del punt d'accés principal. És cert que els Principis passen una mica per alt tot l'apartat de relacions del model FRBR, llevat de les relacions entre les entitats del primer grup i entre aquestes entitats i les del segon i tercer grups, però si el catàleg ha de reflectir les relacions entre obres relacionades, entre expressions relacionades, entre una expressió d'una obra i una obra diferent, etc., es requereix alguna fórmula per citar l'obra, l'expressió, etc., relacionades. També es requereix aquest mecanisme quan es vol indicar que una obra concreta és la matèria d'una altra obra. I aquest mecanisme de citació ha de ser quelcom similar a l'encapçalament principal actual (entenent-lo com la suma del nom de l'autor i el títol de l'obra). I si no, com es relaciona l'adaptació teatral de *Mort de dama* feta per Marc Rosich i Rafel Duran amb l'obra de Villalonga que és el punt de partida d'aquella adaptació? O com s'indica que una obra d'Antoni Vilanova té com a matèria *La Regenta* de Clarín? Com s'explica a continuació, els Principis solucionen aquesta qüestió amb una nova classificació dels punts d'accés.

La darrera secció de la declaració de principis està dedicada als fonaments per a les capacitats de cerca. Entre altres qüestions referents als mecanismes de cerca, s'hi apunta una classificació dels punts d'accés en essencials i addicionals. Els punts d'accés essencials són els que es basen en els atributs i les relacions principals de cada entitat del registre bibliogràfic i del registre d'autoritat. En el registre bibliogràfic, aquests punts d'accés essencials inclouen:

- el punt d'accés autoritzat del nom del creador de l'obra o del primer creador quan se'n cita més d'un,
- el punt d'accés autoritzat de l'obra/expressió (que pot incloure el punt d'accés autoritzat del creador),
- el títol propi o títol restituint de la manifestació,
- l'any o els anys de publicació o emissió de la manifestació,
- els termes de matèria controlats i/o els números de classificació de l'obra i
- els números normalitzats, identificadors i "títols clau" de l'entitat descrita.

En el cas dels registres d'autoritat, els punts d'accés essencials són els següents:

- el nom o el títol autoritzat de l'entitat,
- els identificadors de l'entitat i
- els noms variants i les formes variants del nom o del títol de l'entitat.

Pel que fa als punts d'accés addicionals, es considera que els atributs d'altres àrees de la descripció bibliogràfica o del registre d'autoritats poden servir com a punts d'accés opcionals o com a mecanismes que es poden emprar per filtrar o limitar una cerca. En els registres bibliogràfics, aquests punts d'accés addicionals inclouen, entre d'altres, els següents:

- noms de creadors que no són el primer mencionat,
- noms de persones, famílies o entitats corporatives que tenen un paper diferent del de creador (per exemple, intèrprets),
- títols variants (per exemple, títols paral·lels, títols de la capçalera),
- punts d'accés autoritzats de col·leccions,
- identificadors del registre bibliogràfic,
- llengua de l'expressió que s'inclou en la manifestació,
- lloc de publicació,
- tipus de contingut i
- tipus de suport.

En els registres d'autoritat els atributs que són la base dels punts d'accés addicionals inclouen, entre d'altres, els següents:

- noms o títols d'entitats relacionades i
- identificadors dels registres d'autoritat.

Amb aquesta classificació dels punts d'accés en essencials i addicionals, se soluciona el problema de les citacions d'obres relacionades o de la citació d'una obra que és la matèria d'una altra obra: fent essencial el punt d'accés autoritzat de l'obra/expressió (que pot incloure el punt d'accés autoritzat del creador, o del primer creador si n'hi ha més d'un). Els codis de catalogació que es derivin d'aquests principis hauran de concretar, entre molts altres aspectes, fins a quin punt són obligatoris o opcionals alguns dels punts d'accés addicionals que fins ara es consideraven punts d'accés secundaris i que, com a tals, formaven part del registre bibliogràfic.

L'*Statement of international cataloguing principles* es va elaborar al llarg de la sèrie de reunions regionals anomenades Meeting(s) of Experts on an International Cataloguing Code, que pretenia, entre altres objectius, investigar la possibilitat de desenvolupar un codi internacional de catalogació. Tanmateix, l'esforç d'elaborar una eina d'aquestes característiques és probablement poc assumible des d'un organisme com l'IFLA. D'altra banda, la influència de les AACR2 s'ha anat estenent fora de l'àmbit angloamericà fins al punt que les han adoptat països que, com Alemanya, tenien una tradició catalogràfica pròpia ben assentada (Fabian, 2005). Les AACR2 s'han traduït a 25 llengües i actualment hi ha 16 traduccions amb els drets vigents;²⁸ és probable que, a mitjà termini, molts dels països que estan en l'òrbita d'aquest codi optin per l'adopció d'RDA una vegada hagi superat el període d'assentament en els països d'origen. A més, RDA es presenta amb unes característiques que la fan atractiva des del punt de vista internacional: segueix els models conceptuals FRBR i FRAD de l'IFLA, parteix dels Principis internacionals de catalogació aprovats recentment, i d'alguna manera continua lligada a la normativa ISBD — encara que només sigui com una recomanació. Països com França, que fins ara han tingut normatives nacionals basades en els textos internacionals, estan sospesant la possibilitat d'adoptar RDA com a codi nacional perquè oferirà un conjunt de directrius i instruccions actualitzats, que estarà conforme amb els principis teòrics internacionals, i perquè mantenir al dia la pròpia normativa catalogràfica nacional és una tasca ingent que requereix una dedicació i un esforç que pocs països poden assumir (Leresche, 2009). La Biblioteca Nacional d'Espanya considera també aquesta possibilitat.²⁹

El procés que va començar revisant les AACR2 amb vista a elaborar unes AACR3 i que ha acabat amb el desenvolupament d'RDA ha estat molt més llarg del que inicialment s'havia previst. Els esborranys successius, inclòs el darrer, pendent només de les esmenes de la revisió final, han anat rebent crítiques molt dures sobretot de part de la comunitat bibliotecària dels Estats Units. Amb el text definitiu a punt d'aprovar-se, sembla que la nova normativa està creant més expectatives en la comunitat internacional —almenys de la que es mou en el cercle de l'IFLA— que en algun dels països que l'han desenvolupada.

3 Per acabar

Atès que l'article continuarà amb una segona part on s'examinarà l'escenari angloamericà pel que fa a la normativa catalogràfica, no es poden extreure conclusions definitives dels desenvolupaments que s'han exposat fins aquí. Moltes d'aquestes iniciatives internacionals, com ara els models FRBR, FRAD, FRSAR i el mateixos Principis internacionals de catalogació, es mouen en un àmbit molt conceptual i teòric i, per tant, no se'n veurà l'impacte fins que no es plasmin en codis de catalogació, i sobretot fins que aquests codis no es duguin a la pràctica.

Els motius que van iniciar tota aquesta revisió i renovació de la normativa van ser bàsicament l'evolució de les tecnologies, el desenvolupament de noves formes de publicació i distribució electrònica i, sobretot de part de les biblioteques nacionals, la necessitat d'abaratir els costos dels processos directament i també indirectament amb la possibilitat d'intercanviar dades amb altres agents. Pel que fa a les tecnologies, s'anticipa que l'aplicació dels models FRBR, FRAD i FRSAR aportarà una flexibilitat als registres bibliogràfics i d'autoritats que els farà més adaptables a les tecnologies web. Tanmateix, l'aplicació d'aquests models a les bases de dades existents, construïdes a partir de la normativa vigent fins al dia d'avui, probablement no estarà exempta de problemes perquè els elements de dades dels registres bibliogràfics i d'autoritats actuals no acaben d'encaixar amb els atributs i les relacions de les entitats definides a FRBR. Els projectes pilot i els prototips, sempre molt parcials i enfocats a uns materials molt concrets, que s'han posat en marxa, palesen algunes de les dificultats que poden sorgir en el futur. A més, els nous models necessitaran nous sistemes o noves versions dels sistemes actuals, i en aquest punt hi ha la incògnita de si aquells models complexos se sabran interpretar, i a quin cost.

La qüestió del desenvolupament de nous formats i de noves formes de publicació relacionades amb l'entorn digital i Internet no s'ha tractat explícitament en els documents de l'IFLA; en canvi, sí que ha estat un tema de debat, d'estudi i d'aproximacions pràctiques en la comunitat de les biblioteques americanes. De part de l'IFLA, cal destacar la tasca que s'ha fet per ordenar i sistematitzar les antigues designacions generals de material en aquella àrea 0 de la descripció i que probablement pot tenir algunes repercussions en el tractament d'aquells recursos. També cal destacar la directriu següent inclosa en els Principis de 2009: "In general, a separate bibliographic description should be created for each manifestation" (5.2), que deixa ben clara una prescripció d'altres codis que s'ha qüestionat moltes vegades en aplicar-se a les versions digitals d'altres recursos.

Finalment, i pel que fa a la qüestió econòmica, la possibilitat d'abaratir costos amb l'aplicació de la normativa que es derivarà dels models i principis és més aviat migrada. Sens dubte que, a partir de l'anàlisi formal dels registres, es pot arribar a una certa reducció dels elements descriptius, sobretot per a determinats tipus de materials, però el fet que es posi tant d'èmfasi en l'accés i en la funció d'agrupació del catàleg significa que s'hauran de dedicar molts recursos a la tasca del control d'autoritats que, amb molta diferència, és la més compromesa, la més cara, i la que exigeix més expertesa i més coneixements. La viabilitat d'intercanviar dades o de capturar-les d'altres comunitats és una possibilitat que també hi és ara i que es podrà potenciar més o menys segons les normes concretes que s'apliquin i sobretot els sistemes i formats utilitzats. Per cert, el tema del format és una altra qüestió pendent i, fins a un cert punt, candent, que encara no s'ha abordat.

Bibliografia³⁰

Anglo-American cataloguing rules. 2nd ed., 2002 revision, 2005 update. Ottawa: Canadian Library Association, 2002-2005. Trad. catalana: *Regles angloamericanes de catalogació*. 2a ed., revisió de 2002, actualització de 2005. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2008.

Antelman, Kristin. "Identifying the serial work as a bibliographic entity," *Library resources & technical services*, vol. 48, no. 4 (Oct. 2004), p. 238-255.

Archives of AUTOCAT@LISTSERV.SYR.EDU. Jan. 1991- .
<<http://listserv.syr.edu/archives/autocat.html>>. [Consulta: 25/02/2009].

Ayres, Marie-Louise (2005). "Case studies in implementing Functional Requirements for Bibliographic Records [FRBR]: AustLit and MusicAustralia". *The Australian library journal*, vol. 54, no. 1 (Feb., 2005). <<http://alia.org.au/publishing/alj/54.1/full.text/ayres.html>>. [Consulta: 25/02/2009].

Bennett, Rick; Lavoie, Brian F.; O'Neill, Edward T. (2003). "The concept of a work in WorldCat: an application of FRBR." *Library collections, acquisitions and technical services*, vol. 27, no. 1 (Spring 2003), p. 45–59.

Bourdon, Françoise; Zillhardt, Sonia. "AUTHOR: a European database for author name authority files". *International cataloguing and bibliographic control*, vol. 26, no. 2 (Apr. /Jun. 1997), p. 34–7 .

Byrum, John D. (2000). "The birth and re-birth of the ISBDs: process and procedures for creating and revising the international standard bibliographic descriptions". En: IFLA Council and General Conference (67a: 2000: Jerusalem). *Conference programme and proceedings*. <<http://archive.ifla.org/IV/ifla66/papers/118-164e.htm>>. [Consulta: 04/05/2009].

Byrum, John D. (2004). "IFLA's ISBD Programme: purpose, process, and prospects". En: IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code (2n: 2004: Buenos Aires). *2nd IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, 17–18 August 2004, Buenos Aires, Argentina*. <<http://www.loc.gov/loc/ifla/imeicc/source/papers-byrum.pdf>>. [Consulta: 27/02/2009].

Chevallier, Alix (1989). "Information, bibliographic records and library needs". En: Seminar on Bibliographic Records (1990: Estocolm). *Seminar on Bibliographic Records: proceedings of the Seminar held in Stockholm, 15-16 August 1990, and sponsored by the IFLA UBCIM Programme and the IFLA Division of Bibliographic Control*. Ed. by Ross Bourne. München: Saur. p. 33–47.

CONSER Task Force on Universal Holdings (2004). *An approach to serials with FRBR in mind*. CONSER Task Force on Universal Holdings, rev. 03/22/04. <http://content.nsd.org/dih1/PubPat/PubHist_FRBR.html>. [Consulta: 27/02/2009].

Coops, W. E. S. (Milisa) (1997). "The evolution of professional activities and their interplay with IFLA's structure". En: *IFLA's first fifty years: achievements and challenges in international librarianship*. Ed. by Willem R.H. Koops and Joachim Wieder. München: Verlag Dokumentation, p. 56–65.

Cutter, Charles A. (1904). *Rules for a dictionary catalog*. 4th ed., rewritten. Washington, DC: Government Printing Office. Text electrònic disponible a: <<http://digital.library.unt.edu/permalink/meta-dc-1048>>. [Consulta: 21/02/2009].

Delsey, Tom (2002). *Functional analysis of the MARC 21 bibliographic and holdings formats*. Network Development and MARC Standards Office, Library of Congress, Jan. 4, 2002. Updated and revised by the Network Development and MARC Standards Office, Library of Congress. Second rev.: Sep. 17, 2003. Disponible des de la pàgina: <<http://www.loc.gov/marc/marc-functional-analysis/functional-analysis.html>>. [Consulta: 21/02/2009].

Delsey, Tom (2004). *Mapping ISBD elements to FRBR entity attributes and relationships*. IFLA, 2004/07/28. <<http://archive.ifla.org/VII/s13/pubs/ISBD-FRBR-mappingFinal.pdf>>. [Consulta: 21/02/2009].

Escolano Rodríguez, Elena (2005). "Principios internacionales y las Reglas de catalogación". En: Congreso sobre Principios Internacionales de Catalogación (1r: 2005: Madrid). *I Congreso sobre Principios Internacionales de Catalogación: influencia y panorama europeo*. Madrid: Biblioteca Nacional, 2005. <http://www.bne.es/es/Servicios/NormasEstandares/DocumentosProfesionales/PrincipiosInternacionalesDecongreso_catalogacion_1.pdf>. [Consulta: 05/05/2009].

Estivill Rius, Assumpció (1996). "Pròleg a la traducció catalana". En: *Regles angloamericanes de catalogació: traducció de les Anglo-American cataloguing rules, second edition, 1988 revision*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 1996. p. xi–xv.

European Library Automation Group (ELAG) (1998). "User benefits from a new bibliographic model: follow-up of the IFLA functional requirements study". En: IFLA General Conference (64a: 1998: Amsterdam). *Conference programme and proceedings*. <<http://archive.ifla.org/IV/ifla64/084-126e.htm>>. [Consulta: 04/05/2009].

Fabian, Claudia (2005). "Evolución de las reglas de catalogación en Alemania". En: Congreso sobre Principios Internacionales de Catalogación (1r: 2005: Madrid). *I Congreso sobre Principios Internacionales de Catalogación: influencia y panorama europeo*. Madrid: Biblioteca Nacional, 2005. <http://www.bne.es/es/Servicios/NormasEstandares/DocumentosProfesionales/PrincipiosInternacionalesDecongreso_catalogacion_6.pdf>. [Consulta: 20/03/2009].

FictionFinder. Beta. OCLC Research, cop. 2007. <<http://fictionfinder.oclc.org/>>. [Consulta: 26/02/2009].

FRBR bibliography (2008). FRBR Review Group, IFLA, Division IV, Cataloguing Section. Version 13.3, 15/11/2008. <http://infoserv.inist.fr/wwwsympa.fcgi/d_read/frbr/FRBR_bibliography.rtf>. [Consulta: 25/02/2009].

FRBR display tool. Version 2.0. Network Development and MARC Standards Office, Library of Congress, 03/31/2004. <<http://www.loc.gov/marc/marc-functional-analysis/tool.html>>. [Consulta: 25/02/2009].

FRBR in 21st Century Catalogues: an invitational workshop, 2–4, 2005. OCLC. <<http://www.oclc.org/research/events/frbr-workshop/default.htm>>. [Consulta: 03/03/2009].

Functional requirements for authority data: a conceptual model. Draft 2007-04-01. IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR). <<http://archive.ifla.org/VII/d4/franar-conceptual-model-2ndreview.pdf>>. [Consulta: 04/05/2009].

Functional requirements for bibliographic records: final report (1998 i 2009). IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records; approved by the Standing Committee of the IFLA Section on Cataloguing. München: K.G. Saur, 1998. Versió electrònica: <<http://www.ifla.org/files/cataloguing/frbr/frbr.pdf>>. Hi ha una versió posterior que inclou esmenes i correccions fins al febrer de 2009: <http://www.ifla.org/files/cataloguing/frbr/frbr_2008.pdf>. Traducció espanyola del text de 1998: *Requisitos funcionales de los registros bibliográficos: informe final*. Madrid: Ministerio de Cultura, 2004. Versió electrònica: <<http://www.ifla.org/files/cataloguing/frbr/frbr-es.pdf>>. [Consulta: 04/05/2009].

Graham, Crystal (1998). "What's wrong with AACR2: a serials perspective". En: *The future of the descriptive cataloging rules: papers from the ALCTS Preconference, AACR2000, American Library Association Annual Conference, Chicago, June 22, 1995*. Ed. by Brian E.C. Schottlaender. Chicago: American Library Association, 1998, p. 66–83.

Guerrini, Mauro (2004). "GMD: its function and its history". *Cataloging & classification quarterly*, vol. 38, no. 2, p. 61–74.

Hirons, Jane; Graham, Crystal (1997). "Issues related to seriality". En: International Conference on the Principles and Future Development of AACR (1997: Toronto). *The principles and future of AACR: proceedings of the International Conference on the Principles and Future Development of AACR, Toronto, Ontario, Canada, October 23–25, 1997*. Jean Weihs, ed. Ottawa: Canadian Library Association, 1998, p. 180–212.

Hirons, Jane (1999). *Revising AACR2 to accommodate seriality: report to the Joint Steering Committee on the Revision of AACR* (April 1999). With the assistance of Regina Reynolds and Judy Kuhagen and the CONSER AACR Review Task Force. April, 1999. <<http://www.collectionscanada.gc.ca/jsc/docs/ser-rep.pdf>>. [Consulta: 1/03/2009].

Iannella, Renato (2001). "Digital rights management (DRM) architectures". *D-lib magazine*, vol. 7, no. 6 (June 2001). <<http://www.dlib.org/dlib/june01/iannella/06iannella.html>>. [Consulta: 25/02/2009].

IFLA. FRBR Review Group. *FRBR Review Group* (2008). IFLA, [2009]. <<http://www.ifla.org/frbr-rg>>. [Consulta: 04/05/2009].

IFLA. ISBD Review Group. *ISBD Review Group*. IFLA, [2009]. <<http://www.ifla.org/isbd-rg>>. [Consulta: 04/05/2009].

IFLA. Working Group Functional Requirements for Subject Authority Records. *Working Group Functional Requirements for Subject Authority Records (FRSAR)*. IFLA, latest rev.: 29 Oct., 2008. <<http://archive.ifla.org/VII/s29/wgfrsar.htm>>. [Consulta: 04/05/2009].

IFLA. Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records. *Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR)*. IFLA, latest rev.: 13 March 2009. <<http://archive.ifla.org/VII/d4/wg-franar.htm>>. [Consulta: 19/03/2009].

IFLA. Working Group on Minimal Level Authority Records and ISADN. *Mandatory data elements for internationally shared resource authority records: report of the IFLA UBCIM Working Group on Minimal Level Authority Records and ISADN*. IFLA, Latest rev.: Feb. 5, 1999. <<http://archive.ifla.org/VI/3/p1996-2/mlar.htm>>.

IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code (1r: 2003: Frankfurt) *IFLA cataloguing principles: steps towards an international cataloguing code: report from the 1st IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Frankfurt, 2003*. Ed. by Barbara B. Tillett, Renate Gömpel and Susanne Oehlschläger. München: K.G. Saur, 2004. Versió electrònica: <http://www.d-nb.de/standardisierung/afs/imeicc_index.htm>. [Consulta: 20/03/2009].

IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code (2n: 2004: Buenos Aires). *IFLA cataloguing principles: steps towards an international cataloguing code, 2 : report from the 2nd IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Buenos Aires, Argentina, 2004*. Ed. by Barbara B. Tillett and Ana Lupe Cristán. München: K.G. Saur, 2005. Versió electrònica: <<http://www.loc.gov/loc/ifla/imeicc/imeicc2/>>. [Consulta: 20/03/2009].

IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code (3r: 2005: El Caire). *IFLA cataloguing principles: steps towards an international cataloguing code, 3: report from the 3rd IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Cairo, Egypt, 2005*. Ed. by Barbara B. Tillett, Khaled Mohamed Reyad and Ana Lupe Cristán. München: K.G. Saur, 2006. Versió electrònica: <<http://www.loc.gov/loc/ifla/imeicc/>>. [Consulta: 20/03/2009].

IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code (4t: 2006: Seül). *IFLA cataloguing principles: steps towards an international cataloguing code, 4 : report from the 4th IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Seoul, Korea, 2006*. Ed. by Barbara B. Tillett, Jaesun Lee and Ana Lupe Cristán. München: K.G. Saur, 2007. Versió electrònica: <<http://www.nl.go.kr/icc/icc/main.php>>. [Consulta: 20/03/2009].

IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code (5è: 2007: Pretòria). *IFLA cataloguing principles: steps towards an international cataloguing code, 5: report from the 5th IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Pretoria, South Africa, 2007*. Ed. by Barbara B. Tillett, Tienie de Klerk, Hester van der Walt, and Ana Lupe Cristán. München: K.G. Saur, 2008. Versió electrònica: <<http://www.imeicc5.com/>>. [Consulta: 20/03/2009].

Instrucciones para la redacción del catálogo alfabético de autores y obras anónimas en las bibliotecas públicas del estado (1964). 3ª ed. reformada. Madrid: Dirección General de Archivos y Bibliotecas, Junta Técnica de Archivos, Bibliotecas y Museos.

International standard bibliographic description (ISBD) (2007). Recommended by the ISBD Review Group; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Preliminary consolidated ed. München: K.G. Saur. Versió electrònica a: <http://www.ifla.org/files/cataloguing/pubs/ISBD_consolidated_2007.pdf>. Versió espanyola: *Descripción bibliográfica internacional normalizada (ISBD)*. Madrid: Biblioteca Nacional, dic. 2008. <<http://www.bne.es/export/sites/BNWEB1/es/Servicios/NormasEstandares/ISBDconsolidada/Docs/ISBDcor>>. [Consulta: 05/05/2009].

Jones, Ed (2005). "The FRBR model as applied to continuing resources". *Library resources and technical services*, vol. 49, no. 4 (Oct. 2005), p. 227–242.

Knowlton, Steven A. (2009). "Criticism of cataloging code reform, as seen in the pages of 'Library resources & technical services' (1957-1966)". *Library resources & technical services*, vol. 53, no. 1 (Jan. 2009), p. 15–24.

Lambrech, Jay H. (1992). *Minimal level cataloging by national bibliographic agencies*. München: Saur.

Larsgaard, Mary Lynette (2007). "FRBR and cartographic materials: mapping out FRBR". En: Taylor, Arlene G., ed. *Understanding FRBR: what it is and how it will affect our retrieval tools*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited. p. 111–115.

Le Boeuf, Patrick (2005). "Musical works in the FRBR model or 'Quasi la stessa cosa': variations on a theme by Umberto Eco". *Cataloging & classification quarterly*, vol. 39, no. 3/4, p. 103-124.

Leresche, Françoise (2005). "Hacia los principios internacionales de la catalogación: las normas francesas en el contexto internacional". En: Congreso sobre Principios Internacionales de Catalogación (1r: 2005: Madrid). *I Congreso sobre Principios Internacionales de Catalogación: Influencia y panorama europeo*. Madrid: Biblioteca Nacional, 2005. <http://www.bne.es/es/Servicios/NormasEstandares/DocumentosProfesionales/PrincipiosInternacionalesDecongreso_catalogacion_2.pdf>. [Consulta: 10/03/2009].

- Leresche, Françoise (2009). *L'evolució internacional de les regles de catalogació: l'aproximació francesa*. Universitat de Barcelona, Facultat de Biblioteconomia i Documentació, març 2009. <<http://www.ub.edu/biblio/docs/conferencia.pdf>>. [Consulta: 20/03/2009].
- Madison, Olivia M.A. (2005). "The origins of the IFLA study on functional requirements for bibliographic records". *Cataloging & classification quarterly*, vol. 39, no. 3/4, p. 15–37.
- "Normas internacionales para la descripción bibliográfica (para publicaciones unitarias en uno o varios volúmenes)" (1972). *Boletín de la Asociación Nacional de Bibliotecarios, Archiveros y Arqueólogos*, vol. 22, núm. 1–4, p. 7–37.
- Olson, Hope A. (2006). "Codes, costs, and critiques: the organization of information in 'Library quarterly', 1931-2004". *Library quarterly*, vol. 76, no. 1, p. 19–35.
- O'Neill, Edward T. (2002). "FRBR: application of the entity-relationship model to 'Humphry Clinker'". *Library resources and technical services*, vol. 46, no. 4 (Oct. 2002). També disponible a: <http://www.oclc.org/research/publications/archive/2002/oneill_frbr22.pdf>. [Consulta: 03/03/2009].
- Patton, Glenn E. (2007a). "An introduction to Functional requirements for authority data (FRAD)". En: Taylor, Arlene G., ed. *Understanding FRBR: what it is and how it will affect our retrieval tools*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited. p. 21–27.
- Patton, Glenn E. (2007b). "Understanding the relationship FRBR and FRAD". En: Taylor, Arlene G., ed. *Understanding FRBR: what it is and how it will affect our retrieval tools*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited. p. 29–33.
- RDA: resource description and access*. Full draft of RDA. Joint Steering Committee for Revision of RDA, Nov. 2008. <<http://www.rdaonline.org/constituencyreview/>>. [Consulta: 22/02/2009].
- Seminar on Bibliographic Records (1990: Estocolm). *Seminar on Bibliographic Records: proceedings of the Seminar held in Stockholm, 15-16 August 1990, and sponsored by the IFLA UBCIM Programme and the IFLA Division of Bibliographic Control*. Ed. by Ross Bourne. München: Saur.
- Shadle, Steve (2006). "FRBR and serials: an overview and analysis". In *Serials librarian*, vol. 50, no. 1/2, p. 83–103.
- Statement of international cataloguing principles* (2009). IFLA. <http://www.ifla.org/files/cataloguing/icp/ICP-2009_en.pdf>. Versió espanyola: *Declaración de principios internacionales de catalogación*. IFLA, 2009 <http://www.ifla.org/files/cataloguing/icp/ICP-2009_es.pdf>. [Consulta: 04/05/2009].
- Statement of principles (1961): adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October, 1961*. Annotated ed. with commentary and examples by Eva Verona. London: IFLA Committee on Cataloguing, 1971.
- Svenonius, Elaine (2000). *The intellectual foundation of information organization*. Cambridge (Mass.): MIT Press.
- Thurman, Alexander C. (2007). "FRBR and archival materials: collections and context, not works and content". En: Taylor, Arlene G., ed. *Understanding FRBR: what it is and how it will affect our retrieval tools*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited. p. 97–102.
- Tillett, Barbara B. (2001). "Authority control on the Web". En: Bicentennial Conference on Bibliographic Control for the New Millennium (2000: Washington, D.C.). *Proceedings of the Bicentennial Conference on Bibliographic Control for the New Millennium: confronting the challenges of networked resources and the Web: Washington, D.C., November 15-17, 2000*. Ed. by Ann M. Sandberg-Fox. Washington, DC: Library of Congress, Cataloging Distribution Service, 2001, p. 207–220. Versió electrònica disponible a: <http://www.loc.gov/catdir/bibcontrol/tillett_paper.html>. [Consulta: 03/03/2009].
- Tillett, Barbara B. (2008). "A review of the feasibility of an International Standard Authority Data Number (ISADN)". Approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section, 15 September, 2008. IFLA, 2008. <<http://archive.ifla.org/VII/d4/franar-numbering-paper.pdf>>. [Consulta: 04/05/2009].
- Vellucci, Sherry (2007). "FRBR and music". En: Taylor, Arlene G., ed. *Understanding FRBR: what it is and how it will affect our retrieval tools*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited. p. 131–151.

Vellucci, Sherry (2008). "Knowledge organization". En: Radford, Marie L., Snelson, Pamela, eds. *Academic library research: perspectives and current trends*. Chicago: Association of College and Research Libraries. p. 138–187.

Veve, Marielle (2009). "Applying the FRAD conceptual model to an authority file for manuscripts: analysis of a local implementation". *Cataloging & Classification Quarterly*, Vol. 47, no. 1/ 2, p. 125–144.

VIAF: *the virtual international authority file*. OCLC Research.
<<http://www.oclc.org/research/projects/viaf/>>. [Consulta: 28/02/2009].

Žumer, Maja; Salaba, Athena; Zeng, Marcia Lei. "Functional requirements for subject authority records (FRSAR): a conceptual model of aboutness". En: International Conference on Asian Digital Libraries (10a: 2007: Hanoi). *Asian digital libraries: looking back 10 years and forging new frontiers: 10th International Conference on Asian Digital Libraries, ICADL 2007, Hanoi, Vietnam, December 10-13, 2007: proceedings*. Berlin: Springer, 2007. p. 487–492.

Data de recepció: 25/03/2009. Data d'acceptació: 03/05/2009.

Notes

¹ Dos articles recents recullen parcialment les actituds crítiques i les discussions generades a l'entorn de la catalogació i dels codis que li donen suport. Steven A. Knowlton analitza els articles publicats a la revista *Library resources & technical services* entre 1957 i 1966 arran de la reforma dels dos codis vigents als Estats Units —*A.L.A. cataloging rules for author and title entries*, 2nd ed. (Chicago: American Library Association, 1949) i *Rules for descriptive cataloging in the Library of Congress* (Washington, D.C.: Library of Congress, Descriptive Cataloging Division, 1949), i que va resultar en la publicació, el 1967, de la primera edició de les *Anglo-American cataloging rules* en dos textos separats, un per a la comunitat britànica i un altre per a l'americana (Knowlton, 2009). Per la seva banda, Hope A. Olson fa un estudi quantitatiu i qualitatiu dels articles sobre organització de la informació publicats a la revista *Library quarterly*, des de la creació, el 1931, fins al 2004, amb la finalitat d'investigar quins temes han rebut la influència de la revista, quins han estat els assumptes de discussió i en quins aspectes crucials ha influït LQ, i quins articles i autors han estat més influents. Els codis de catalogació, els costos i procediments del procés, i el desenvolupaments d'*RDA: resource description and access*, ocupen una part important de l'article de Hope (Hope, 2006). Si bé presenten mostres fragmentàries, dels dos articles es desprèn que tant els aspectes teòrics de la catalogació i els codis catalogràfics, com els pràctics no han deixat de ser objecte de discussió malgrat la predicció de Cutter. En missatges a la llista *Autocat*, de la setmana del 23 de febrer de 2009, alguns catalogadors responen a la pregunta de Janet Swan Hill "Were you cataloging before AACR?" i expliquen els seus records de la transició del codi de 1949 a les AACR de 1967. Sobretot la resposta d'Arlene Taylor, de 27 de febrer de 2009, és ben il·lustrativa de la situació que el canvi de normativa va provocar. Vegeu els arxius d'*Autocat* a l'adreça: <<http://listserv.syr.edu/archives/autocat.html>>. [Consulta: 25/02/2009].

² Per a una breu panoràmica de l'adopció de les AACR2 de les biblioteques catalanes, vegeu: Assumpció Estivill, "Pròleg a la traducció catalana", en: *Regles angloamericanes de catalogació* (Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 1996), p. xi–xiii.

³ El 1971 es va publicar la primera ISBD de la sèrie, la International standard bibliographic description for monographic publications (ISBD(M)), en una versió provisional. El 1974 veia la llum la primera versió normalitzada del text: *ISBD(M): international standard bibliographic description for monographic publications*, 1st standard ed. (London: IFLA Committee on Cataloguing, 1974). El 1977 es publicava la ISBD(G), que ordenava l'estructura que havien de tenir tots els textos ISBD especialitzats, i aquell mateix any es publicaven la ISBD(S) per a publicacions seriadades, la ISBD(CM) per a materials cartogràfics i la ISBD(NBM) per a material no-llibre. L'any següent sortia l'edició revisada de la ISBD(M), conforme ja a l'estructura establerta a la ISBD(G). L'any 1980 es publicaven la ISBD(A) per a material d'antiquària i la ISBD(PM) per a música impresa; el 1988, sortien les *Guidelines for the application of the ISBDs to the description of component parts*, i el 1990, es tanca la sèrie amb la publicació de la ISBD(CF), per a fitxers d'ordinador. Uns anys abans ja havia començat el procés de revisió dels textos. Vegeu la bibliografia de totes les edicions i revisions de les ISBD a: *Superseded ISBDs* <<http://www.ifla.org/en/node/900>>. De les traduccions dels antics textos ISBD se n'informa a la pàgina: <<http://archive.ifla.org/Vl/3/nd1/isbdtran.htm>>. [Consulta: 04/05/2009].

- ⁴ A. H. Chaplin, *National usages for the entry of names of persons: a survey*, provisional ed. (London: Organizing Committee, International Conference on Cataloguing Principles, 1963). La primera edició és de 1967: A. H. Chaplin, *Names of persons: national usages for entry in catalogues*, definitive ed., edited by A. H. Chaplin and Dorothy Anderson (Sevenoaks: International Federation of Library Associations, 1967). La darrera actualització de l'obra és de 1996, i està publicada al web de l'IFLA, a l'adreça següent: <http://www.ifla.org/files/cataloguing/pubs/NamesOfPersons_1996.pdf>. [Consulta: 04/05/2009].
- ⁵ Roger Pierrot, *Liste internationale de vedettes uniformes pour les classiques anonymes*, éd. provisoire (Paris: IFLA, 1964). La primera edició definitiva és de 1978: *Anonymous classics: a list of uniform headings for European literatures*, compiled by the IFLA International Office for UBC; edited by Rosemary C. Hewett (London: IFLA International Office for UBC, 1978). La darrera edició de l'obra és de 2004 i està publicada a: <<http://www.ifla.org/files/cataloguing/pubs/AnonymousClassics2004.pdf>>. [Consulta: 04/05/2009].
- ⁶ Suzanne Honoré, *Liste internationale de formes approuvées pour le catalogage des noms d'états* (Paris: IFLA, 1964). Hi ha una altra edició de 1978: *Names of states: an authority list of language forms for catalogue entries* (London: IFLA International Office for UBC, 1981).
- ⁷ *List of uniform headings for higher legislative and ministerial bodies in European countries* (London: IFLA Committee on Cataloguing, 1975); amb una segona edició revisada de 1979. *List of uniform titles for liturgical works of the Latin rites of the Catholic Church* (London: IFLA Committee on Cataloguing, 1975).
- ⁸ *Guidelines for authority and reference entries* (London: IFLA International Programme for UBC, 1984). Hi ha una segona edició actualitzada i ampliada: *Guidelines for authority records and references*, 2nd ed. (München: Saur, 2001).
- ⁹ Al llarg d'aquesta secció s'utilitza la versió de febrer de 2009 de l'informe FRBR anotada a la bibliografia.
- ¹⁰ Madison (2005), presidenta del grup de treball responsable de l'informe, explica amb detall els antecedents del projecte, els termes de referència i el desenvolupament.
- ¹¹ Si bé les tasques de l'usuari figuren també a l'inici del text (p. 8), se cita la definició que s'inclou en el capítol 6, "Tasques de l'usuari" (p. 79), perquè estan més matisades i redactades de manera més formal.
- ¹² En catàlegs de biblioteques, potser és més habitual que les famílies siguin punt d'accés de matèria, però la inclusió de fons d'arxiu en aquests catàlegs és una pràctica que ja té unes quantes dècades als Estats Units, i el format MARC inclou un indicador per designar-les en els camps 100, 600 i 700. Les AACR2 i altres codis de catalogació no en parlen de manera específica, i probablement per això no es va pensar a incloure-les en el model FRBR.
- ¹³ L'FRBR Review Group ha prestat una atenció especial a les agregacions per la dificultat de representar-les en el model, i ha creat un grup de treball per analitzar-les i fer propostes de tractament. Les agregacions van ser també un dels temes centrals del taller *FRBR in 21st Century Catalogues* organitzat per l'OCLC i l'FRBR Review Group el maig de 2005.
- ¹⁴ Des de 2003, l'FRBR Review Group té en funcionament el Working Group on FRBR/CRM Dialogue que té com a objectiu desenvolupar una versió d'FRBR orientada a l'objecte (FRBRoo). Desenvolupada originalment per l'International Committee for Documentation of the International Council of Museums (ICOM CIDOC), l'aplicació d'aquesta tècnica (que actualment és la norma ISO 21127, 2006) pot facilitar l'harmonització del model conceptual emprat en biblioteques amb el model que s'utilitza en museus.
- ¹⁵ IFLA. FRBR Review Group, *Status report of activities 2003–2004*. <<http://www.ifla.org/files/cataloguing/wgfrbr/FRBR-Report04.pdf>>. [Consulta: 04/05/2009].
- ¹⁶ El 2002, VTLS Inc. anunciava que estava treballant per posar en marxa el model FRBR, i el 2004 presentava el producte Virtua amb la capacitat de generar algunes de les agrupacions previstes en el model. Vegeu la presentació d'aquest producte a: *Enriched user searching FRBR as the next dimension in meaningful information retrieval* (VTLS Inc, 2008), accés a la presentació PowerPoint des de: <<http://www.vtls.com/products/virtua>>. [Consulta: 02/03/2009].
- ¹⁷ Comparada amb la complexitat que poden presentar les publicacions en sèrie o les obres musicals, es pot dir que el cas de *The expedition of Humphry Clinker* és força senzill. L'estudi va utilitzar 179 registres (157 llibres en edicions angleses, 14 microformes i 8 traduccions).

- ¹⁸ Des de la pàgina següent, s'accedeix als projectes de recerca d'OCLC a l'entorn del model entitat/relació d'FRBR: <<http://www.oclc.org/research/projects/frbr/default.htm>>. [Consulta: 02/03/2009].
- ¹⁹ El Working Group on Minimal Level Authority Records and ISADN de l'IFLA, responsable de l'informe *Mandatory data elements for internationally shared resource authority records* (1999), ja declarava que la idea del Control Bibliogràfic Universal d'emprar la mateixa forma dels encapçalaments de manera universal no era pràctica. En canvi, reconeixia la importància de preservar les diferències en les formes autoritzades dels punts d'accés, d'acord amb les regles de catalogació nacionals, a l'hora d'usar aquestes formes en catàlegs i bibliografies nacionals. Aquesta era la fórmula adequada per satisfer les necessitats lingüístiques i culturals dels usuaris d'una institució concreta.
- ²⁰ L'any 2000, Tillett (2001) ja presentava el projecte VIAF en la Bicentennial Conference on Bibliographic Control for the New Millennium; anteriorment hi havia hagut una altra iniciativa de l'IFLA de bastir una base de dades internacional d'autoritats, el projecte AUTHOR (Bourdon, Zillhardt, 1997). Vegeu el prototip elaborat per l'OCLC a l'adreça: <<http://orlabs.oclc.org/viaf/>>. [Consulta: 02/03/2009].
- ²¹ Vegeu una explicació detallada del procés de revisió de les ISBD fins a 2004 a Byrum (2000 i 2004).
- ²² La revisió del capítol 12 de les AACR2 i de la ISBD(S) també va coincidir amb l'actualització de l'*ISDS manual*, que donava les pautes de descripció de les publicacions seriadades en la xarxa de centres ISSN. La concurrència dels tres projectes va facilitar que els textos corresponents acordessin definicions comunes i unes mateixes directrius per decidir els canvis majors en els títols de les seriadades.
- ²³ Per a l'encàrrec a l'Study Group on Future Directions of the ISBDs, vegeu: ISBD Review Group. *Activities: September 2003 - July 2004*. <<http://archive.ifla.org/VII/s13/pubs/isbdrgActivitiesReport04.htm>>. Per a l'estructura proposada per a la descripció de les AACR3, vegeu: *AACR3: resource description and access. Part I. Description: background to the December 2004 Draft*. Jan. 12, 2005. <<http://www.collectionscanada.gc.ca/jsc/aacr3draftpt1.html>>. [Consulta: 04/05/2009].
- ²⁴ Quan es va decidir elaborar la ISBD consolidada, les revisions de la ISBD(ER) i de la ISBD (CM) estaven gairebé enllestides; posteriorment també es va disposar de la revisió de la ISBD (A). Tots aquests textos actualitzats es van integrar en l'edició de 2007 de la ISBD consolidada.
- ²⁵ Vegeu la proposta d'àrea 0 de la descripció a: "0, Content form and media type area", ISBD Review Group, Nov. 28, 2008. <http://archive.ifla.org/VII/s13/isbdrg/ISBD_Area_0_20081128.pdf>. [Consulta: 04/05/2009].
- ²⁶ "Examples illustrating ISBD Area 0", ISBD Review Group, Nov. 28, 2008. <http://archive.ifla.org/VII/s13/isbdrg/ISBD_Area_0_examples_20081128.pdf>. [Consulta: 04/05/2009].
- ²⁷ Des de la pàgina següent es dona accés a la pàgina web de cada una de les reunions, amb tota la documentació generada: <<http://www.ifla.org/en/node/576>>. [Consulta: 04/05/2009].
- ²⁸ Vegeu la llista de les traduccions que s'han fet de les AACR2 a l'adreça següent: <<http://www.collectionscanada.gc.ca/jsc/translations.html>>. [Consulta: 21/03/2009]
- ²⁹ En la taula rodona "Què hem de fer davant els canvis en normativa de catalogació?", celebrada el 5 de març de 2009 a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació, Mar Hernández Agustí, directora del Departamento de Proceso Técnico de la Biblioteca Nacional de España, va apuntar que la Biblioteca Nacional està considerant la possibilitat d'adoptar RDA com a normativa catalogràfica.
- ³⁰ Amb l'article enllestit i gairebé acabat el procés de la revisió, l'IFLA ha canviat el web i, de retruc, les URL de la majoria de les pàgines. Alguns dels materials citats a l'article, encara no tenen —i potser no tindran— una adreça electrònica en el web acabat d'estrenar de l'organisme; en aquests casos, se cita l'adreça on s'han arxivat aquells recursos.